

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Národní hospodářství



CHUDOBA BĚHEM GREAT
SOCIETY – AMERICKÁ VÝHRA VE VÁLCE NA
DOMÁCÍM POLI?

bakalářská práce

Autor: Šimon Peterka

Vedoucí práce: Ing. Zdenka Johnson

Rok: 2014

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Šimon Peterka

V Praze, dne 19. 5. 2014

Poděkování

Zde bych rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce paní Ing. Zdence Johnson za její ochotu při poskytování cenných rad a připomínek a za čas, který mi věnovala.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá programem Války proti chudobě, který prezident Lyndon Baines Johnson vyhlásil v rámci své koncepce Velké společnosti v šedesátých letech 20. století v USA. Hlavním cílem práce je analyzovat zavedené programy na boj proti chudobě a zhodnotit jejich dopad na chudou i nechudou část americké společnosti. Během Johnsonovy vlády absolutní chudoba ve Spojených státech prokazatelně klesla, relativní chudoba však zůstala téměř nezměněna. Ukazatele absolutní chudoby také mohl z velké části ovlivnit hospodářský růst. Několik demografických skupin však z Johnsonovy snahy bezesporu profitovalo a řada zavedených programů zůstává populární dodnes.

Abstract

This bachelor thesis deals with the program of War on Poverty declared by president Lyndon Baines Johnson as part of his vision of the Great Society in the sixties in the United States. The main objective of this thesis is to analyze the established programs to fight poverty and evaluate their impact on the poor and nonpoor parts of the American society. Absolute poverty in the United States demonstrably fell during Johnson's presidency but relative poverty remained largely unaffected. Absolute poverty indicators could have also been affected by economic growth. Several demographical groups undoubtedly profited from Johnson's programs, though, and many programs remain popular to this day.

Klíčová slova

Lyndon Johnson, Válka proti chudobě, Velká společnost

Key words

Lyndon Johnson, War on Poverty, Great Society

JEL klasifikace

I32, I38, N32

Obsah

Úvod.....	1
1. Situace na začátku šedesátých let	4
1.1 Chudoba i při konjunktře?	6
2. Kennedyho vize	9
2.1 Snaha USA o definici chudoby	10
2.1.1 Stanovení hranice.....	11
3. Nástup L. B. Johnsona	14
3.1 Situace po Johnsonově nástupu.....	14
3.2 Velká společnost	16
3.2.1 Zákon o občanských právech.....	17
3.2.2 Medicare a Medicaid	18
3.2.3 Ostatní programy	19
4. Válka proti chudobě.....	21
4.1 Zákon o ekonomické příležitosti.....	22
4.1.1 Programy Zákona o ekonomické příležitosti	22
5. Efektivita zavedených programů	24
5.1 Chudoba	25
5.1.1 Absolutní chudoba	25
5.1.2 Relativní chudoba	26
5.2 Americká ekonomika a trh práce	30
5.3 Dozvuky Války proti chudobě	33
Závěr	36
Seznam použité literatury	39

Úvod

Tématem mé práce je boj s chudobou ve Spojených státech amerických v šedesátých letech 20. století v rámci konceptu prezidenta Lyndona Baines Johnsona nazývaného Velká společnost (Great Society). Tato vize, kterou tehdejší politický vůdce jedné z největších velmocí světa v květnu 1964 vyslovil, je považována za nejvýznamnější reformu sociální sféry USA od dob New Dealu Franka Delana Roosevelta. Změny se týkaly především vzdělání, zdravotní péče, rasových problémů a právě chudoby. Toto téma je dodnes velmi kontroverzní a vzbuzuje rozporuplné reakce i mezi předními ekonomy a historiky, kteří se dohadují, nakolik byly programy Velké společnosti úspěšné či nikoliv.

Hlavním cílem mé práce je analyzovat konkrétní kroky americké vlády v rámci tehdejšího boje proti chudobě a posoudit jejich efektivitu, snažit se vypořádat změny na hlavních i vedlejších ukazatelích úrovně chudoby a najít u těchto změn příčinu. Zaměřím se také na trh práce, který je s analyzovaným problémem úzce spjat. Aktivní politika v podobě rekvalifikací, zvyšování úrovně vzdělání atd. byla jedním z hlavních nástrojů pro zvýšení celkového blahobytu společnosti. Mou hypotézou je, že snahy Johnsonovy vlády neměly požadovaný efekt a jejich účinek byl minimální, popřípadě pouze krátkodobý. Pokusím se odpovědět na několik otázek, např.: Jakou měrou pomohly programy Velké společnosti ke snížení chudoby na konci šedesátých let? Pokud opravdu došlo ke snížení ukazatelů, můžeme mluvit o zvýšeném blahobytu americké společnosti? Jaké byly hlavní přednosti a nedostatky programů pro boj s chudobou?

V první části práce nastíním společenskou situaci v USA v době před reformami, tedy na začátku šedesátých let za prezidenta Kennedyho. Zaměřím se na ukazatele chudoby, která v této době přestala být viděna jako problém určitých menšin, především Afroameričanů, a stávala se celonárodním tématem. I přes ekonomickou konjunkturu totiž velký počet amerických občanů žil na hranici chudoby či dokonce pod ní, čehož si byl vědom i Kennedy a zahrnul proto boj proti chudobě do svého programu New Frontier. Zároveň započal snahu americké vlády chudobu přesně nadefinovat a stanovit hranici, která by společnost co nejobjektivněji rozdělila na část chudou a nechudou. Tato mez umožnila statistikům sledovat vývoj chudoby podle rasy, pohlaví, věku, regionu či mnoha dalších ukazatelů.

V druhé části se soustředím na koncepci prezidenta Johnsona. Nastíním rostoucí sociální problémy určitých skupin občanů a to, jak se je americká vláda pokoušela vyřešit. Johnson se snažil navázat na Kennedyho a zároveň stvořit vlastní program, který by dokázal, že je právoplatným prezidentem a nedostal se do Oválné pracovny Bílého domu jen díky tragické smrti svého předchůdce. Toto dilema vyřešil vizí Velké společnosti, již se má Amerika pod jeho vedením stát – společností, kde neexistuje chudoba, hlad, nespravedlnost a diskriminace. V práci předvedu programy Velké společnosti a její hlavní součásti, Války proti chudobě. Pokusím se analyzovat konkrétní opatření a zhodnotit jejich individuální i celkový dopad na chudobu v tehdejší době. Budu se řídit především ekonomickými ukazateli, které jsou dostupné na stránkách United States Census Bureau a několika amerických federálních rezervních bank, např. v New Yorku, St. Louis, Atlantě či Clevelandu, z nichž každá provádí vlastní ekonomické výzkumy na různá témata.

Mezi použité metody budou v práci patřit metoda komparační při porovnání ekonomických ukazatelů a statistik chudoby v různých obdobích, metoda deskriptivní při popisování tehdejších programů a historických souvislostí, metoda indukční, kdy se budu snažit z konkrétních poznatků vyvodit obecné závěry, a především metoda analytická při hodnocení určitých programů a odhalení jejich fungování.

Při psaní použiji několik monografických zdrojů převážně zahraničních autorů. Do češtiny byla přeložena kniha Charlese Murrayho Příliš mnoho dobra: americká sociální politika v letech 1950-1980 (v originále *Losing Ground*). Kniha se dotýká chudoby i jiných problémů v době Velké společnosti a svá tvrzení autor často podporuje čísly, takže je plná užitečných tabulek a grafů. Murray kritizuje reformní programy s argumentem, že příliš velké dávky narušovaly přirozenou rovnováhu, v níž chudí museli tvrdě pracovat a ne se jen spoléhat na stát, přesto však uznává, že statisticky se chudoba v této době zmenšila.

Dalším zdrojem je kniha *Lyndon Johnson and the Great Society* od Johna A. Andrewa, která Murrayho dílo kritizuje za vybírání statistických údajů tak, aby odpovídaly předem vysloveným teoriím. Andrew se soustředí na všechny aspekty Velké společnosti a důkladně popisuje příčiny, průběh i důsledky nejdůležitějších programů. Čerpat budu i z knihy *America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century* od Jamese Pattersona, která zasazuje boj proti chudobě do historického kontextu. Nejrůznější definice a vysvětlení poskytne *Poverty in the United States* od Gwendolyn

Mink a Alice O'Connor. Kniha funguje na principu encyklopedie a jsou v ní zapsána všechna nejdůležitější hesla týkající se chudoby. Pro detaily ohledně života Lyndona Johnsona použiji paměti od Doris Kearnsové (Lyndon Johnson and the American Dream), která s prezidentem pracovala a sesbírala nespočet užitečných a zajímavých poznámek. Při psaní budu čerpat také z několika odborných ekonomických článků a studií, např. Kennedy, Johnson and The War on Poverty od Carla Brauera, The War on Poverty and the Poor and Nonpoor od Roberta Havemana nebo The „Creative Disorder“ of Antipoverty od Nathana Glazera.

1. Situace na začátku šedesátých let

Spojené státy se na začátku šedesátých let 20. století nacházely ve velmi dobrém ekonomickém období, někteří ho dokonce označovali jako „hospodářský zázrak“.¹ Reálný HDP na obyvatele pravidelně rostl, inflace se stabilně držela okolo 1,3 %², nezaměstnanost se pohybovala na poměrně nízkých číslech (5,5 % v roce 1960³) a postupně klesala až tak nízko, že ekonomové v druhé polovině šedesátých let mluvili o stavu plné zaměstnanosti.⁴ Američané si nepřipouštěli, že by období prosperity mělo v dohledné době končit - ekonomický růst brali za samozřejmost a každé jeho zpomalení za důvod k obavám a námět k diskuzím.

Tabulka 1 – Růst reálného HDP a HDP na obyvatele v letech 1959-1963

Rok	Reálný HDP (v mld. dolarů z roku 2009)	Roční přírůstek reálného HDP (v %)	Reálný HDP na obyvatele (v dolarech z roku 2009)	Přírůstek reálného HDP na obyv. (v %)
1959	3 028,1	+ 6,9	17 028	+ 5,1
1960	3 105,8	+ 2,6	17 190	+ 1
1961	3 185,1	+ 2,6	17 339	+ 0,9
1962	3 379,9	+ 6,1	18 119	+ 4,5
1963	3 527,1	+ 4,4	18 638	+ 2,9

Zdroj: National Income And Product Account Tables, United States Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis [online] [cit. 2014-04-16]. Dostupné na <http://www.bea.gov/iTable/iTable.cfm?ReqID=9&step=1#reqid=9&step=3&isuri=1&910=x&911=0&903=6&904=1958&905=1964&906=a>. Vlastní zpracování.

Tabulka 1 ukazuje, jak reálný HDP a HDP na obyvatele rostl mezi lety 1959 a 1963, použity jsou konstantní dolary z roku 2009. Je vidět, že hodnota oproti předchozímu období vzrostla v každém sledovaném roce, v přepočtu na obyvatele sice v menší míře než obecně, ale přesto nedošlo ani k jednomu poklesu.

¹ VOLEK, Jindřich, „Velká společnost“ L. B. Johnsona, Praha, 1967, str. 42.

² MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, 1998, Praha: Sociologické nakladatelství, str. 18. ISBN 80-85850-55-9.

³ Civilian Unemployment Rate, Federal Reserve Bank of St. Louis [online] [cit. 2014-04-16]. Dostupné na <http://research.stlouisfed.org/fred2/series/UNRATE>.

⁴ MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, str. 18.

V takto příznivé ekonomické situaci se Američané mohli soustředit na jinou sféru, kterou bylo třeba proměnit. Koncem padesátých let se čím dál častěji objevovaly hlasy o nefungujícím sociálním systému. Ve Spojených státech amerických už dlouho existovaly oblasti s početnými skupinami chudých a znevýhodněných jedinců, nyní se však jejich problémy dostaly do popředí národních zájmů a rozcházely se názory, jakým způsobem jim pomoci. Stále hlasitěji se ozývaly hlasy těch, podle kterých je sociální podpora v mnohých případech škodlivá – že je to „odměna za lenost a neřest“.⁵ Drtivá většina výdajů na sociální podporu měla podobu vyplácených peněz v hotovosti⁶ a hlavním dilematem bylo, jak rozlišit ty, kteří pracovat nemohli a nezvládali se uživit sami, a ty, kteří sociální systém jen zneužívají.

Kritizována byla především doba vyplácení dávek. Američané chápali potřebu pomoci starým či postiženým a nebyli ani proti vyplácení podpory v meziobdobí někomu, kdo přišel o práci a hledá si novou. Ve Spojených státech však nebylo ojedinělé, aby dávky byly vypláceny pravidelně a bez přestání zdravým dospělým lidem, kteří by mohli pracovat bez větších problémů. Nevoli sklízel především program Pomoc rodinám s nezaopatřenými dětmi (Aid to Families with Dependent Children – AFDC), jenž v USA fungoval od dob New Dealu prezidenta F. D. Roosevelta.⁷ Bylo veřejným tajemstvím, že tuto podporu určenou původně pro vdovy s dítětem často inkasovaly ženy s dětmi, které buď vdovami nebyly, nebo se dokonce ani nikdy nevдалy. K tomu se množily i případy, kdy ženy na této podpoře rodily další děti, což znamenalo vyplácení peněz navíc. Zpráva vydaná v roce 1961 senátorem Robertem Byrdem ukazovala, že 60 % příjemců AFDC ve Washingtonu, D.C. podle zákona dávky dostávat nemělo.⁸ Dalším problémem bylo, že 30-40 % rodin na této podpoře obsahovalo alespoň jednoho z rodičů, kteří dávky inkasovali i jako děti – vláda byla nucena uznat, že „výrazný podíl rodin na AFDC představuje druhou či třetí

⁵ BLAUG, Mark, The Myth of the Old Poor Law and the Making of the New, in: The Journal of Economic History 23, no. 2, June 1963, str. 152.

⁶ MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, str. 29.

⁷ New Deal přinesl celkem čtyři změny v oblasti sociálního zabezpečení: sociální pojištění (penzijní fond pro důchodce starší pětadesáti let a jejich pozůstalé), úrazové pojištění pracujících, pojištění proti nezaměstnanosti a ADC (Aid To Dependent Children), později přejmenovaný na AFDC. Zdroj: MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra, str. 28.

⁸ PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2000, str. 104. ISBN 06-740-0434-5.

generaci na podpoře“.⁹ Čtvrtina rodin čerpala tuto pomoc pět let či déle, dalších 40 % pak mezi třemi a pěti lety.¹⁰

1.1 Chudoba i při konjunktře?

V průběhu padesátých let v americké společnosti byla chudoba téměř nezmiňovaným tématem. Ještě během Kennedyho kampaně pro volby v roce 1960 si lidé pod tímto pojmem představovali hlavně obyvatele Appalačského pohoří¹¹ nebo černošská ghetta některých amerických měst. Celonárodní diskuze o chudobě se zrodila prakticky náhle, z roku na rok.

Předcházela tomu i zostřující se debata ohledně systému sociálního zabezpečení. V létě 1961 se správa města Newburgh ve státě New York pokusila o rozsáhlé změny s cílem zmenšit výdaje na podporu. Nově všichni praceschopní muži, kteří odmítli práci u údržby města, přišli o veškeré dávky; všichni příjemci kromě důchodců a postižených obdrželi za rok pouze částku za tři měsíce; nevdaným matkám by podpora skončila, pokud by se jim narodilo další nemanželské dítě, atp.¹² Změny byly namířeny především proti rozrůstající se černošské komunitě a v prosinci téhož roku je soud označil jako nezákonné¹³, ale i tak rozvířily „největší veřejnou diskuzi o sociálním zabezpečení za poslední čtvrtstoletí“.¹⁴

Chudoba jako taková se dostala do popředí zájmu Američanů z velké části díky knize Michaela Harringtona¹⁵ „The Other America: Poverty in the United States“. Harrington podle svých výpočtů našel v Americe 40-50 milionů obyvatel, kteří se pohybují pod hranicí chudoby.¹⁶ Zbytkem společnosti podle něj byli tito lidé – důchodci, matky samoživitelky, lidé bez potřebné kvalifikace – přehlížení. Harrington původně očekával, že se prodá několik tisíc výtisků, ale nakonec bylo

⁹ PATTERSON, James, *America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century*, str. 104.

¹⁰ Tamtéž, str. 104.

¹¹ Federální vláda USA definuje oblast Appalačského pohoří jako 410 hornatých okresů ve dvanácti státech od New Yorku po Mississippi. Oblast je historicky známá nadprůměrným počtem chudých lidí.

¹² PATTERSON, James, *America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century*, str. 104.

¹³ Tamtéž, str. 106.

¹⁴ CHASE, Edward, *The Nation's Welfare Dilemma*, in: *Commonweal* 75, 17. listopadu 1961, str. 11.

¹⁵ Michael Harrington (1928-1989) byl americký spisovatel, politický aktivista a teoretik. Podílel se na vzniku organizace Democratic Socialists of America.

¹⁶ HARRINGTON, Michael, *The other America: poverty in the United States*. 1st Touchstone ed., W.p: W.p, 1998, str. 3. ISBN 06-848-2678-X.

zakoupeno přes milion kopií a o necelých čtyřicet let později časopis Time knihu označil za jedno z deseti nejvlivnějších děl literatury faktu 20. století.¹⁷

„Jiná Amerika“ přinesla do všeobecného povědomí několik nových poznatků. Spojené státy nebyly jedna sociální třída s velkou ekonomickou silou, ale hluboce rozvrstvená společnost, která neviděla problémy svých nejchudších. V lednu 1964 Rada ekonomických poradců ve své zprávě zveřejnila, že „chudí obývají svět sotva rozpoznatelný, a málokdy rozpoznáný, většinou svých spoluobčanů. Je to jiný svět, jehož obyvatelé jsou izolováni od hlavního proudu amerického života a odtrženi od jeho hodnot. (...) A nejhůře ze všeho – chudoba otců je přenášena na jejich děti“.¹⁸ Tato poslední věta zmiňuje další nový objev začátku šedesátých let, a to existenci tzv. kultury chudoby, jak ji ve své knize nazval Harrington. Říká, že chudí lidé nejsou ke svému statutu odsouzeni jen nízkými příjmy, ale spíše nedostatkem vzdělání a schopností, chatrným zdravím, malými ambicemi či velkou psychickou tísní.¹⁹ Chudoba nebyla pouze problémem nezaměstnaných – v roce 1960 v nejchudší pětině obyvatelstva většina hlav rodin práci měla.²⁰

Náhled na chudobu a její možné vymýcení se v této době začal rozcházet do dvou směrů. Jedni tvrdili, že strádání amerických obyvatel je způsobeno zpomalujícím se ekonomickým růstem. Tento názor prosazovali někteří věhlasní liberální ekonomové jako Gunnar Myrdal, Kenneth Boulding a také Leon Keyserling, člen Rady ekonomických poradců prezidenta Trumana, který v roce 1963 prohlásil, že „téměř polovina lidí žijících v chudobě jsou přímé či nepřímé oběti ekonomiky nepracující na svém potenciálu a s nadměrnou nezaměstnaností“.²¹

Druhý výklad bral více v potaz Harringtonovu kulturní teorii chudoby. Někteří lidé byli příliš staří, nemocní či nevzdělaní na to, aby se ze svého bludného kruhu dokázali dostat sami. Chudoba strukturální, tedy chudoba zakořeněná v povaze systému

¹⁷ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice, Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 528.

¹⁸ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, Chicago: I.R. Dee, 1998, str. 62. ISBN 15-666-3185-8.

¹⁹ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 528.

²⁰ TANNER, Michael. The End of Welfare: Fighting Poverty the Civil Society. Washington, D.C., Cato Institute, 1996, str. 86. ISBN 1-882577-38-8.

²¹ PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, str. 109.

nebo demografického vývoje, kterou nelze odstranit ekonomickým růstem, se nepovažovala za chybu jednotlivce, nýbrž za chybu celého systému.²²

Existuje několik možných důvodů, proč k znovuoobjevení chudoby došlo právě na začátku šedesátých let. Tím hlavním byl pocit aktivistů, že Spojené státy si nyní mohou dovolit chudobu nadobro vymýtit. Studie výzkumného centra University of Michigan v roce 1962 kalkulovala, že posunout každého člověka i každou rodinu nad hranici chudoby by stálo přibližně 10 miliard dolarů ročně²³, tedy méně než dvě procenta HDP, méně než desetinu daňových příjmů a zhruba pětinu výdajů na národní obranu. Chudoba byla od této doby viděna jako nemorální a zásadně „neamerická“ anomálie.²⁴

Dalším z důvodů mohla být snaha demokratické strany, jejímiž členy byli i Kennedy a Johnson, získat na svou stranu hlasy afroamerických obyvatel pro volby v roce 1964.²⁵ Mezi bělochy a černochoy byly v Americe významné rozdíly v oblasti chudoby a přijímání sociálních dávek, proto se očekávalo, že reformní programy v této oblasti budou mít pozitivní vliv na hlasy chudších menšin.

Tabulka 2 – Osoby pod hranicí chudoby dle rasy v roce 1959²⁶

Rasa	Počet lidí pod hranicí chudoby (v tis.)				Procento pod hranicí chudoby (v %)			
	Celkově	65 let a starší	V rodinách	Jednotlivci bez rodin	Celkově	65 let a starší	V rodinách	Jednotlivci bez rodin
Běloši	28 484	4 744	24 443	4 041	18,1	33,1	16,5	44,1
Černoši	9 927	711	9 112	815	55,1	62,5	54,9	48,1

Zdroj: Current Population Reports, U.S. Bureau of the Census, Series P-60, No. 133, Characteristics of the Population Below the Poverty Level: 1980 [online] [cit. 2014-04-22]. Dostupné na <http://www2.census.gov/prod2/popscan/p60-133.pdf>. Vlastní zpracování.

²² MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, str. 38.

²³ PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, str. 110.

²⁴ Tamtéž, str. 110.

²⁵ BRAUER, Carl M., Kennedy, Johnson, and the War on Poverty, in: The Journal of American History, vol. 69, no. 1, June 1982, str. 98.

²⁶ V daném roce statistiky uvádějí pouze rozdělení na bělochy a černochoy, nikoliv ostatní rasy.

Tabulka 2 ukazuje absolutní i percentuelní rozdíly v chudobě mezi Američany světlé a tmavé barvy pleti v roce 1959 (v letech 1960-1965 nejsou tato data kompletní). Je zřetelně vidět, že chudoba znamenala větší problém pro Afroameričany, jelikož více než polovina z nich se pohybovala pod státem určenou hranicí chudoby (tento pojem je upřesněn v kapitole 2). Čísla se zásadně nerozcházejí pouze u jednotlivců žijících mimo rodiny, kteří byli strádáním ohroženi v podobném měřítku bez ohledu na rasovou příslušnost.

2. Kennedyho vize

Náprava systému sociálního zabezpečení (welfare) byla jedním z bodů kampaně Johna Fitzgeralda Kennedyho, se kterou v prezidentských volbách v roce 1960 těsně zvítězil nad Richardem Nixonem. Kennedyho program nazývaný Nová hranice (New Frontier) sliboval zlepšení ekonomických, politických i sociálních podmínek, vše s hlavním motivem udržení typických amerických hodnot a boje proti komunismu. „Můžeme lépe burcovat světové mínění proti sovětskému vykořisťování satelitních států, když vymýtíme bezohlednou exploitaci lidských bytostí v naší zemi,“²⁷ řekl Kennedy.

Nespokojenost se zneužíváním systému sociálního zabezpečení se prezident snažil vyřešit přechodem z pasivní politiky zaměstnanosti na aktivní. Sloganem tehdejších změn bylo „podat ruku, ne almužnu“²⁸, tedy přechod od pouhého poskytování finančních dávek ke snaze pomoci lidem, aby se sami ze závislosti na této podpoře vymanili. Kennedy, který pocházel z bohaté rodiny a sám v mládí chudobu nezažil²⁹, v roce 1962 navrhl program obsahující několik typů pracovních výcviků a jiných nástrojů aktivní politiky, jehož náklady se pro rozpočet roku 1963 stanovily na 59 milionů dolarů, což bylo často označováno až za příliš skromnou částku.³⁰ Jinak se program New Frontier soustředil spíše na udržení ekonomického růstu a snížení nezaměstnanosti v rámci keynesiánské hospodářské politiky. V květnu 1961 byl zřízen výbor na boj s delikvencí a kriminalitou mladistvých (President's Committee on Juvenile Delinquency and Youth Crime)³¹, který se problému sociálně slabších či chudých týkal

²⁷ VOLEK, Jindřich, „Velká společnost“ L. B. Johnsona, str. 68.

²⁸ MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, s. 33.

²⁹ JANSSEN, Bruce S., The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future, Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing, 1997, str. 205. ISBN 0-534-34141-1.

³⁰ MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, str. 33.

³¹ PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, str. 123.

nejvíce, společně s dodatky k Zákonu o sociálním zabezpečení. Ostatní programy jako Area Redevelopment Act³² nebo Manpower Development and Training Act³³ se pak soustředily na vytváření nových pracovních míst či rekvalifikaci stávajících zaměstnanců.

V roce 1962 Kennedy následoval doporučení Rady ekonomických poradců, která navrhovala celoplošné snížení daní pro firmy i jednotlivce.³⁴ Nejednalo se tedy o přímý boj s chudobou jako takovou, ale spíše o opětovné urychlení růstu americké ekonomiky. Sám Kennedy už návrh prosadit nestačil, ale po jeho smrti na něj navázal Lyndon Baines Johnson a v únoru 1964 byly daně skutečně sníženy.³⁵

Přestože úspěšnost některých Kennedyho programů je v dnešní době často zpochybňována³⁶, tehdejší prezident si bezesporu uvědomoval, že problém chudoby za jeho vlády nabírá na důležitosti a dostává se do podvědomí veřejnosti. Potvrzuje to i zřízení programu Mírové sbory (Peace Corps) z roku 1961, který vysílal americké dobrovolníky do chudých a málo vyvinutých oblastí po celém světě pro technickou, infrastrukturní nebo vzdělávací pomoc.³⁷ Jak sám Kennedy prohlásil, „pokud společnost nedokáže pomoci těm mnohým, kteří jsou chudí, pak nedokáže zachránit těch pár, kteří jsou bohatí“.³⁸

2.1 Snaha USA o definici chudoby

Než jí mohla být vyhlášena válka, musela být chudoba nejprve jasně nadefinována. Existuje několik způsobů, jak chudobu měřit: přímá metoda, která bere v potaz pouze spotřebu a skutečnou úroveň výživy, zdraví atp., je méně využívána než nepřímá metoda, jež měří především schopnost naplnit základní potřeby. Pokud tedy někdo záměrně jí méně i přes dostačující příjem, nepřímá metoda ho za chudého neoznačí, zato přímá ano. Dále se dá na chudobu dívat z absolutního či relativního hlediska. Absolutní je založené na určitém stanoveném standardu potřebnému k přežití,

³² Area Development Act (ARA) mezi lety 1961 a 1964 vyčlenil přes 300 milionů dolarů pro investice do soukromého sektoru v nouzových a méně rozvinutých oblastech

³³ Manpower Development and Training Act (MDTA) byl zaveden jako původně tříletý program zaměřený na rekvalifikaci lidí, které připravil o práci nástup nových technologií.

³⁴ BRAUER, Carl M., Kennedy, Johnson, and the War on Poverty, str. 102.

³⁵ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 15.

³⁶ PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, str. 123.

³⁷ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 528.

³⁸ PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, str. 122.

relativní bere v potaz příjmy chudých vůči příjmům ostatních členů společnosti. Měřítka se liší i dle rodinné skladby či regionu.³⁹

Spojené státy americké se po znovuoobjevení chudoby na začátku šedesátých let rozhodovaly, jakým směrem se při měření chudoby vydat. Za tímto účelem byla v roce 1963 sestavena speciální komise na Správě sociálního zabezpečení, jejímž cílem bylo najít hranici minimálního slušného živobytí, tj. postačující stravy, přístřeší, oblečení a jiného základního vybavení.⁴⁰

2.1.1 Stanovení hranice

Amerika se tedy na chudobu dívala v absolutním smyslu, i přesto čelila při jejím vymezení řadě problémů. První oficiální hranici chudoby pro rodiny stanovila Rada ekonomických poradců v Ekonomické zprávě prezidenta z roku 1964 na 3 000 dolarů ročně. Rodiny, v nichž součet příjmů všech jejich členů nedosáhl této částky, se považovaly za chudé.⁴¹

Mollie Orshanská, zaměstnankyně Správy sociálního zabezpečení odpovědná za vypracování měřítka chudoby, nesouhlasila s tím, že hranice je stejná pro všechny rodiny bez ohledu na počet členů. Proto v lednu 1965 vydala článek, kde měřítko upravila pro různě veliké rodiny, a v květnu byla její definice uznána za oficiální, nahrazující předchozí limit 3 000 dolarů.⁴²

„Orshansky's threshold“, jak se této hranici říkalo, se v mírně upravené podobě používá pro měření chudoby v USA dodnes. Jediná věc, na jejímž potřebném množství se dokázali experti shodnout, byl potřebný objem jídla; dostačující obydlí, ošacení nebo rekreace byly pro zobecnění příliš subjektivní.⁴³ Orshanská tedy svůj model postavila na „ekonomickém jídelním plánu“, nejlevnějším ze čtyř takových plánů zveřejněných americkým ministerstvem zemědělství, z nichž každý i přes jinou cenu musel splňovat

³⁹ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 565.

⁴⁰ MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, str. 259.

⁴¹ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 583.

⁴² Economic Report of the President 1964, Chapter 2, The Problem of Poverty in America, The Federal Reserve Archival System for Economic Research [online] [cit. 2014-05-05] Dostupné na http://fraser.stlouisfed.org/docs/publications/ERP/1964/ERP1964_Chapter2.pdf.

⁴³ MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, str. 259.

náležitě výživové podmínky.⁴⁴ Podle tehdejších průzkumů rodiny vydávaly jednu třetinu svých příjmů na jídlo, jako hranice tedy byl určen trojnásobek nejlevnějšího jídelního plánu.⁴⁵ Rozlišována byla nejen velikost rodin, ale i pohlaví živitele, podíl počtu dětí vůči zbytku rodiny, „farm“ (zaměstnanci v neziskových organizacích, soukromých domácnostech a lidé pracující na farmě) a „nonfarm“ (zbytek pracujících) statusu. Pro každou kategorii byla hranice o adekvátní částku posunuta.

Tabulka 3 - Hranice chudoby pro rok 1962 (v dolarech za rok)

Velikost rodiny	Domácnosti nežijící na farmě, hlava rodiny muž	Domácnosti nežijící na farmě, hlava rodiny žena	Domácnosti žijící na farmě, hlava rodiny muž	Domácnosti žijící na farmě, hlava rodiny žena
Jednotlivec pod 65 let	1 614	1 493	1 130	1 045
Jednotlivec nad 65 let	1 450	1 432	1 014	1 003
2 osoby (hlava rodiny pod 65 let)	2 018	1 866	1 413	1 306
2 osoby (hlava rodiny nad 65 let)	1 812	1 790	1 268	1 253
3 osoby (1 dítě)	2 426	2 167	1 698	1 517
4 osoby (2 děti)	3 036	3 068	2 126	2 147
5 osob (3 děti)	3 571	3 632	2 499	2 542

Zdroj: Poverty Thresholds 1962 , U.S. Bureau of the Census, Income Thresholds at the Poverty Level in 1962 by Sex of Head, Size of Family, and Number of Related Children Under 18 Years Old, by Farm-Nonfarm Residence. [online] [cit. 2014-04-22]. Dostupné na <https://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/threshld/thresh62.html>. Vlastní zpracování.

Tabulka 3 znázorňuje hranici chudoby pro různé skupiny amerického obyvatelstva v roce 1962, kdy ještě nebyla oficiálně uznávána jako měřítko chudoby.

⁴⁴ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 583.

⁴⁵ MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, str. 259.

Lidé žijící na farmě měli hranici nastavenou výrazně níž než ta část obyvatelstva, která na farmě nebydlela. Rozdíly jsou také patrné v závislosti na tom, zda je domácnost vedena ženou či mužem – kde je hlavou rodiny muž, je hranice zpočátku větší, ale s přibývajícím počtem dětí a zvětšováním rodiny se tento nepoměr přesouvá na stranu domácností vedených ženami.

Hranice Millie Orshanské byla postupem času napadána řadou kritiků. Přestože v roce 1969 došlo k navázání těchto limitů na změny v indexu spotřebitelských cen, aby hranice reflektovaly zvýšení celkových životních standardů⁴⁶, stále k nim můžeme najít několik výhrad. Jsou postaveny na předpokladu, že rodina utrácí za jídlo třetinu svého příjmu, ale tento poměr byl vyvozen z průzkumu mezi typickými rodinami, nikoliv rodinami s nízkými příjmy, u nichž je pravděpodobné, že procento příjmů vydávané na stravu bude větší.⁴⁷ Postupem času navíc ve 20. století ceny za jídlo stoupaly relativně pomaleji než ceny za bydlení či lékařskou péči, přesto se třetinový základ nezměnil, a počítá se i se stejnými výživovými hodnotami z šedesátých let.⁴⁸ Definice je navíc necitlivá k regionálním rozdílům v životních nákladech, lidé při výzkumech veřejného mínění nemusejí být ohledně svého příjmu plně upřímní a část z nich může peníze vydělávat na černém trhu, kde je nelze legálně vyúčtovat.⁴⁹

Při počítání chudoby domácností se také opomíjejí lidé bez domova, kteří by jinak tvořili nezanedbatelnou část chudé populace, a osoby mladší patnácti let bez rodiny. Nepeněžní dávky jako např. potravinové poukázky se při výpočtu ignorují a příjem je brán před zdaněním⁵⁰, proto se nelze ubránit pochybám o vypovídací hodnotě statistik, které pracují s absolutní chudobou a jejími hranicemi.⁵¹

⁴⁶ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 584.

⁴⁷ MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, str. 259.

⁴⁸ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 566.

⁴⁹ V harlemské oblasti v New Yorku se odhadovalo, že z celkového příjmu tvořila ilegální část alespoň 20 %, podle některých až 75 %. Zdroj: MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, str. 261.

⁵⁰ How the Census Bureau Measures Poverty, U.S. Census Bureau [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/about/overview/measure.html>.

⁵¹ JORGENSON, Dale W., Did We Lose the War on Poverty?, in: The Journal of Economic Perspectives, Vol. 12, No. 1, Winter 1998, str. 90.

3. Nástup L. B. Johnsona

19. listopadu 1963 oznámil John F. Kennedy předsedovi své Rady ekonomických poradců Walteru Hellerovi, že „stále podporuji něco udělat na téma chudoby, pokud sestavíme dobrý program“.⁵² O tři dny později však byl Kennedy v Dallasu zastřelen a jeho místo převzal dosavadní viceprezident Lyndon Baines Johnson.

Kennedyho agenda obsahovala několik hlavních bodů, které měl jeho nástupce vytvořit, dokončit či na ně navázat – snížení daní, zákon o občanských právech, federální podpora vzdělání, exekutivní plány pro zlepšení života ve městech, zdravotní péči pro staré a chudé a program na boj s chudobou.⁵³ Právě poslední zmiňovaný zaujal Johnsona nejvíce. Pouhý den po Kennedyho smrti nařídil Hellerovi, aby dal legislativu na toto téma do pohybu.⁵⁴ Johnson, který akceptoval kulturní teorii chudoby, chtěl pomoci lidem, kteří nikdy neměli opravdovou práci a nebyli schopni ji zvládnout, lidem, jejichž rodiče už svůj boj vzdali.⁵⁵ Někteří z prezidentových poradců ho varovali, aby se příliš nesoustředil jen na program přímo mířený na chudé a aby nezapomínal na americkou střední třídu, která vydělávala mezi třemi a devíti tisíci dolary ročně – tedy většinu národa.⁵⁶ Johnson však cítil potřebu pomáhat druhým a po přečtení knihy *The Rich Nations and the Poor Nations* od Barbary Wardové z ní citoval: „O tomhle celé vládní snažení je, je to tady v jedné větě – úkolem naší doby je vymýtit tři nepřátele lidstva – chudobu, nemoci a nevzdělanost.“⁵⁷ Provedením programu proti chudobě Johnson zajistil, že naváže na Kennedyho odkaz, ale zároveň si vybuduje identitu a autoritu jako jeden z velkých amerických prezidentů.

3.1 Situace po Johnsonově nástupu

V době Johnsonova nástupu do funkce ekonomika Spojených států procházela velmi dobrým obdobím – celkový HDP i HDP na obyvatele několik let za sebou rostl, jak jsem ukázal v tabulce 1. Tabulka 4 ukazuje, že i inflace se před nástupem Johnsona do funkce pohybovala v přijatelných mezích okolo 1 % ročně. Nezaměstnanost však

⁵² BRAUER, Carl M., Kennedy, Johnson, and the War on Poverty, str. 113.

⁵³ KEARNS, Doris, Lyndon Johnson and the American dream, New York, N.Y: New American Library, 1997, str. 186. ISBN 978-045-1076-090.

⁵⁴ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 56.

⁵⁵ Tamtéž, str. 56.

⁵⁶ BRAUER, Carl M., Kennedy, Johnson, and the War on Poverty, str. 114.

⁵⁷ Tamtéž, str. 115.

lehce překračovala hranici 5 %, což americká vláda cílila zmenšit – podle tehdejšího mínění by s nižší nezaměstnaností klesla i chudoba. V roce 1964 podle Rady ekonomických poradců byla chudá pětina všech Američanů, polovina rodin s hlavou starší než 65 let, 40 % rodin žijících na farmě, téměř polovina rodin vedena ženami.⁵⁸

Tabulka 4 – Vývoj inflace a nezaměstnanosti před nástupem L. B. Johnsona

Rok	Nezaměstnanost (v %)	Inflace (v %)
1959	5,5	0,7
1960	5,5	1,7
1961	6,7	1
1962	5,5	1
1963	5,7	1,3
1964	5,2	1,3

Zdroj: Employment status of the civilian noninstitutional population, 1940s to date, Consumer Price Index History Table, United States Department of Labor, Bureau of Labor Statistics [online] [cit. 2014-04-28]. Dostupné na <http://www.bls.gov/cpi/cpid1403.pdf> a <http://www.bls.gov/cps/cpsaat01.pdf>. Vlastní zpracování.

Tabulka 5 porovnává absolutní a relativní chudobu ve Spojených státech na začátku šedesátých let. Absolutní měřítko zaznamenává celkový počet amerických občanů, jejichž roční příjem nepřekročil stanovenou hranici chudoby. Můžeme vidět, že k mírnému, ale stabilnímu poklesu docházelo už před nastartováním velkých reformních programů zaměřených na toto téma. Relativní chudobu americké statistiky neuvádějí, ale v ostatních zemích OECD, kde je tato metoda používána častěji, se za relativně chudé považují ti, jejichž příjmy nepřesahují 60 % mediánu příjmů v daném roce. Z dostupných dat jsem tedy odvodil odhad pro celkový i procentuální počet domácností (tj. rodiny a jedinci žijící samostatně) spadající pod obecně uznávanou definici relativní chudoby.⁵⁹ V této kategorii vidíme, že v průběhu sledovaných let podíl domácností žijících v relativní chudobě (na rozdíl od absolutního měřítka) neklesal, ale zůstával téměř bez výkyvů.

⁵⁸ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 56.

⁵⁹ Statistika uvádějí počet lidí s příjmy v určité hranici, pokud tedy vyšlo 60 % mediánu např. 3 250 dolarů, z kategorie s příjmy 3 000 – 3 500 dolarů jsem vzal 50 % lidí a sečetl je se všemi lidmi s příjmy nižšími.

Tabulka 5 – Absolutní a relativní chudoba v letech 1959-1964

Rok	V absolutní chudobě		V relativní chudobě	
	Počet lidí (v tis.)	Procento obyvatel (v %)	Počet domácností (v tis.)	Procento domácností (v %)
1959	39 490	22,4	16 853	30,1
1960	39 851	22,2	16 982	30
1961	39 628	21,9	17 575	30,5
1962	38 625	21	17 486	30,1
1963	36 436	19,5	17 633	30
1964	36 055	19	18 084	30,1

Zdroje: Historical Poverty Tables – People, U.S. Bureau of the Census, Poverty Status, by Family Relationship, Race, and Hispanic Origin [online] [cit. 2014-04-29]. Dostupné na <https://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/historical/people.html>. Current Population Reports, U. S. Bureau of the Census, Series P-60, No. 80, Income in 1970 of Families and Persons in the United States [online] [cit. 2014-04-29]. Dostupné na <http://www2.census.gov/prod2/popscan/p60-080.pdf>. Vlastní výpočty a zpracování.

3.2 Velká společnost

*„S vaší odvahou, vaším soucitem a vaším odhodláním postavíme velkou společnost. Společnost, kde žádné dítě nebude hladovět a nikomu mladému nebude odepřeno vzdělání. Kde najde práci každý, kdo ji hledá. Kde se občanům nezavrou dveře kvůli místu narození, barvě pleti či náboženství. Kde mír a bezpečí je běžný mezi sousedy a možný mezi státy.“*⁶⁰ Lyndon Johnson, 7. května 1964 v proslovu na Univerzitě v Ohio, kdy poprvé zmínil koncept Velké společnosti.

Programy reforem souhrnně zvané Velká společnost (Great Society) jsou obecně označovány jako jedna z největších a nejradikálnějších snah o proměnu americké sociální sféry ve 20. století. Prezident Johnson věřil, že úspěšný soubor programů, některé z jeho vlastní iniciativy, některé navazující na New Frontier Johna Kennedyho,

⁶⁰ ELLER, Ronald D., The War on Poverty in Appalachia, Institute for Rural Journalism and Community Issues, University of Kentucky [online] [cit. 2014-04-30]. Dostupné z <http://www.uky.edu/CommInfoStudies/IRJCI/EllerPovertyWarAppalachiaOhioU.pdf>.

z něj učiní jednoho z velkých amerických prezidentů moderní doby. Hlavním konceptem nebylo udržení ekonomického růstu a dosažení plné zaměstnanosti – to byly spíše nástroje, jak využít nesporné státní finanční síly k obohacení osobního života co nejvíce Američanů a nakročit k civilizaci, kde „se lidé více zajímají o kvalitu svých cílů než kvantitu svého majetku“⁶¹.

Oblastí, kterých se změny měly dotýkat, bylo hned několik – chudoba, občanská práva, vzdělání, zdravotní systém, bydlení, rozvoj venkova či životní prostředí. Vyřešit nejpalčivější problémy a zároveň poskytnout občanům možnost se z těžkých situací vymanit a zlepšit tak své životy, to byla podle Johnsona cesta k Velké společnosti.

3.2.1 Zákon o občanských právech

Začátkem šedesátých let byla nutnost změnit legislativu v oblasti občanských práv zřejmá. Od zákona z roku 1866, jehož garance všeobecné rovnosti byla později často narušována, se v této oblasti nepodařilo prosadit významné právní úpravy.⁶² Ještě v polovině šedesátých let Afroameričané výrazně zaostávali za občany bílé pleti téměř ve všech ukazatelích týkajících se příjmů, zaměstnanosti a životní úrovně.⁶³ Plány na zrušení oddělování studentů černé a bílé barvy pleti ve školách se nedařilo plně realizovat, v roce 1963 ve státech bývalé konfederace chodilo pouze 1,2 % černých studentů do školy se svými bílými vrstevníky.⁶⁴ Prezident Johnson usiloval o prosazení nového zákona okamžitě po nástupu do úřadu a zákon o občanských právech vstoupil v platnost 2. července 1964. Zakazoval diskriminaci na základě rasy, barvy pleti, pohlaví, původu a náboženství v oblasti práce, vládních programů a ve veřejných institucích a prostorách.⁶⁵ Státem poskytované dávky, vzdělání či výcvikové programy se od této chvíle poskytovaly jen podle jednoho znaku, a tím byla chudoba. Pro dohled byla založena Komise pro rovné zaměstnanecké příležitosti.

Občanských práv se týkají i všeobecná volební práva, která upravoval Zákon o volebních právech z roku 1965. Zákon v souladu se čtrnáctým a patnáctým dodatkem americké ústavy garantuje volební práva všech rasových menšin v celých Spojených

⁶¹ KEARNS, Doris, Lyndon Johnson and the American dream, str. 220.

⁶² MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 179.

⁶³ HUMPHREY, Hubert H., The War on Poverty, in: Law and Contemporary Problems, Vol. 31, No. 1, Winter 1966, str. 9.

⁶⁴ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 24.

⁶⁵ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 179.

státech, změny se nejvíce týkaly oblastí na jihu země. Byl zřízen federální dohled nad volbami a státní či lokální vlády nemohly prosadit žádné nařízení, které by jakkoliv znevýhodňovalo menšinovou část obyvatelstva. Zákon také zakázal testy gramotnosti, které se historicky používaly k volební diskriminaci menšin - jako důkaz gramotnosti a způsobilosti k volbám nově stačilo ukončit šest stupňů na základní škole.⁶⁶ Aktivita na poli občanských práv zajistila Johnsonovi velkou popularitu v černošských komunitách pro volby v roce 1964 (v některých městských okrscích dosahovala podpora Johnsona Afroameričany až 99 %⁶⁷) a s výjimkou několika oblastí na jihu země neuškodila preferencím demokratů ani mezi bílou částí obyvatelstva.

3.2.2 Medicare a Medicaid

Snaha o federální zdravotní podporu potřebným existovala ve Spojených státech už od dob prezidenta Trumana, jehož program z roku 1949 zablokovali konzervativní republikáni.⁶⁸ Začátkem šedesátých let však tlak na zavedení tohoto typu federální pomoci chudým rostl. V roce 1962 vláda začala poskytovat zdravotní služby kubánským uprchlíkům a o několik let později i části obyvatelstva Appalačského pohoří.

Jasně vítězství demokratů ve volbách z roku 1964 umožnilo prosazení dalších zásadních změn, především dva dodatky k zákonu o sociálním zabezpečení, které se nazývaly Medicare a Medicaid. Oba fungují dodnes.

Medicare byl program zaměřený na občany starší 65 let, kteří v Americe po určitou dobu pracovali a odváděli daně. Měl dvě části; první znamenala uhrazování nemocničních nákladů a byla financována daněmi z objemu mezd, druhá se týkala pokrytí plateb lékařům a peníze na ní šly z pojistného a celkových daňových příjmů. Cílem programu bylo usnadnit starým osobám přístup k lékařské péči a zabránit jim v zadlužování se kvůli lékařským poplatkům. Cecil King, jeden z původních průkopníků tohoto programu, tvrdil, že „už nemůžeme nechat nemocniční náklady – nebo strach z nemocničních nákladů – připravovat naše starší občany o jistotu a klid, kterou si po celoživotní práci zaslouží“⁶⁹. V roce 1963 byla vypracována studie,

⁶⁶ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 29.

⁶⁷ Tamtéž, str. 30.

⁶⁸ Tamtéž, str. 95.

⁶⁹ Tamtéž, str. 97.

podle níž polovina starších Američanů neměla žádné zdravotní pojištění⁷⁰, proto byla reforma považována za klíčovou. Program Medicare se s odstupem času obecně hodnotí jako velmi úspěšný a cíle, které si vytyčil, byly z velké části naplněny.

Medicaid byl program nabízející služby zdravotní péče pro rodiny i jedince s nízkými příjmy, kteří už byli součástí jiného programu sociálního zabezpečení, a to nezávisle na jejich věku. Medicaid byl financován státními i federální vládou, ale jeho správa plně náležela každému státu individuálně, proto se způsobilost pro dávky a jejich velikost ve Spojených státech často lišila.⁷¹ Program se také považuje za úspěšný a za několik let působení výrazně snížil rozdíl ve využívání lékařské péče mezi chudou a nechudou částí populace, přesto není u veřejnosti ani politiků tak populární jako Medicare.⁷²

Lyndon Johnson podepsal nové zákony 30. července 1965 a považoval je za důležitý krok na cestě k Velké společnosti. Prohlásil: „Starším Američanům od nynějška nebudou upírány zázraky moderní medicíny. Nemoci už nezničí jejich úspory, které si během života pečlivě naspořili, aby ve svých pozdějších letech mohli žít důstojně. Mladým rodinám už nebudou brány jejich příjmy a jejich sny jen proto, že se snaží naplnit morální závazky vůči svým rodičům, strýcům či tetám.“⁷³

3.2.3 Ostatní programy

Vzdělání bylo pro Johnsona dalším způsobem, jak dosáhnout rovných podmínek pro všechny. Jeho odhodlání v tomto směru mělo i osobní nádech, dříve totiž pracoval jako učitel chudých dětí v jižním Texasu v rámci New Dealu.⁷⁴ Lepší vzdělání mělo vést k lepším zaměstnáním, rozšíření střední třídy a pomoci dětem chudých lidí se navždy vymanit ze světa chudoby. Školy po celé Americe nutně potřebovaly finanční podporu, poválečný baby boom znamenal nynější prudký nárůst dětí ve školním věku a peněz na rozšiřování měly školy málo. Také se v zemi objevily obavy, že kvůli nedostatečně kvalitnímu vzdělávacímu systému Spojené státy především v oblasti vědy

⁷⁰ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 358.

⁷¹ Tamtéž, str. 358.

⁷² Tamtéž, str. 358.

⁷³ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 101.

⁷⁴ GREENE, John R., America in the sixties: poverty in the United States. 1st ed. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 2010, str. 65. ISBN 9780815651338.

začínají zaostávat za Sovětským svazem, který v roce 1957 vyslal na oběžnou dráhu první vesmírnou družici Sputnik.⁷⁵

V dubnu 1965 byl proto podepsán Zákon o základním a středoškolském vzdělání (Elementary and Secondary Education Act), jenž zajišťoval poskytování výrazných prostředků na veřejné vzdělání federální vládou, školy už se tedy nemusely spoléhat jen na regionální a státní příspěvky. Zákon byl zaměřen především na podporu vzdělávání dětí z chudých rodin a měl za cíl zmenšit výkonnostní rozdíly mezi různými skupinami studentů, zároveň také zakázal jakékoliv vytvoření společných celonárodních osnov. Tehdejší ministr zdravotnictví, školství a sociální péče Anthony Celebrezze zdůrazňoval, že „nedostatek adekvátního vzdělání milionů našich nejchudších mladých lidí je zásadním faktorem pro mladistvou nezaměstnanost a kriminalitu“⁷⁶.

Dalším z řešených problémů byla situace ohledně bydlení amerických obyvatel. V průběhu padesátých let se rozšiřoval trend naplňování „amerického snu“, který pro většinu znamenal bydlení na předměstí v typických domech, auto či dvě na příjezdové cestě a zahrada s grilem. Tento styl života však reprezentovala v drtivé většině střední třída bílých Američanů, a tak zatímco předměstí vzkvétala, města i venkov se potýkaly s demografickými a environmentálními problémy.⁷⁷

V roce 1965 prošel Kongresem Housing and Urban Development Act, program, který se plánoval už od dob Kennedyho. Jeho součástí byly dotace stavebním investorům ve výměně za umělé ponechání cen nájmu pod tržní cenou, aby byly dostupnější i pro chudé.⁷⁸ Nejkontroverznějším bodem se stalo poskytování peněz chudým v určitých soukromých obydlích, kdy jedinci platili čtvrtinu svého veškerého příjmu na nájem a případný zbytek pokryla vláda. Tím docházelo k růstu počtu černých rodin v převážně bílých oblastech a konzervativci program označovali za vzdálený americkým konceptům a narušujícím národní sociální zvyky tím, že promíchává střední třídu s nižší.⁷⁹

Další iniciativou byl program Model Cities z roku 1966, který se zaměřil na několik vybraných amerických měst (např. Smithville v Tennessee, Pikeville

⁷⁵ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 115.

⁷⁶ Tamtéž, str. 117-118.

⁷⁷ Tamtéž, str. 131.

⁷⁸ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 379.

⁷⁹ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 133.

v Kentucky nebo McAlester v Oklahomě) s cílem zkoordinovat poskytování služeb, posunout vývoj center měst a zapojit občany do chodu města. Program se neukázal jako příliš úspěšný a v roce 1974 byl ukončen.

4. Válka proti chudobě

Většina programů Velké společnosti měla za konečný cíl jednu věc – poskytnout největší možnou pomoc všem občanům, kteří byli jakýmkoliv způsobem znevýhodněni oproti ostatním. Válka s chudobou, tedy s nejrychleji rostoucím a nejvíce viditelným problémem, se stala pilířem celé Johnsonovy vize.

*„Bohužel dnes mnoho Američanů žije na okraji naděje, někteří kvůli chudobě, někteří kvůli své rase, a až příliš mnoho kvůli obojímu. Naším cílem je pomoci nahradit jejich beznaděj příležitostí. Dnešní vláda, tady a teď, vyhláší bezpodmínečnou válku chudobě.“*⁸⁰ Lyndon Johnson, 8. ledna 1964 ve Zprávě o stavu Unie

Vláda Spojených států věděla, že zákrok ohledně problému chudoby bude nevyhnutelný, protože, dle poznatků Waltera Hellera z Rady ekonomických poradců, v posledních letech občany dostával z chudoby pouhý ekonomický růst stále méně.⁸¹ Někteří z politiků považovali boj s chudobou i za dobrou obchodní investici – dosud museli za chudobu platit dvakrát, poprvé produkcí ztracenou zmařeným lidských potenciálem, podruhé ve zdrojích, kterými řešili vedlejší sociální produkty chudoby. „Lidskost nás nutí k jednání, ale zní to i ekonomicky,“⁸² tvrdila Rada ekonomických poradců v lednu 1964.

Při boji s chudobou ze začátku chyběla společenská shoda, jak s tímto problémem naložit. V anketě z března 1964 si 83 % respondentů myslelo, že chudoba ve Spojených státech nikdy nevymizí.⁸³ Tvůrci programu se v drtivé většině ztotožňovali s učením Johna Maynarda Keynesa a byli přesvědčeni, že cesta k vymýcení chudoby vede přes vládou stimulovaný ekonomický růst a plnou zaměstnanost.⁸⁴ Na začátku roku 1964 měl tedy prezident Johnson dva hlavní

⁸⁰ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 379.

⁸¹ PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, str. 130.

⁸² Tamtéž, str. 130.

⁸³ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 57.

⁸⁴ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 776.

cíle – prosadit výrazné snížení daní pro stimulování ekonomiky a zřízení pracovní skupiny, které by utvořila základy Války proti chudobě. Tato skupina byla vedena Sargentem Shriverem, švagrem zesnulého prezidenta Kennedyho, a vypracovala kostru Zákona o ekonomické příležitosti, který Johnson v srpnu podepsal.

4.1 Zákon o ekonomické příležitosti

Zákon o ekonomické příležitosti byl rozsáhlý počín v oblasti legislativy sociálního zabezpečení a mnozí mysleli právě jej, když mluvili o celkové Válce proti chudobě. Zákon zřídil Úřad pro ekonomickou příležitost (Office of Economic Opportunity, dále jen OEO), který se stal hlavním úřednickým centrem pro organizaci boje s chudobou. Pod jeho dohledem vznikly hlavní programy jako Program Community Action Program, Job Corps (Pracovní sbory), VISTA (Volunteers in Service to America – Dobrovolníci ve službách Ameriky) a Head Start. Další programy zřízené tímto zákonem, např. Neighborhood Youth Corps a Adult Basic Education, zůstaly pod správou tradičních exekutivních oddělení.⁸⁵ Zákon o ekonomické příležitosti obdržel pro svůj první rok působení rozpočet ve výši 962,5 milionů dolarů⁸⁶, což liberálové považovali za zdaleka nedostačující sumu. Zákon byl navíc připraven příliš rychle, nedokázal objevit skryté příčiny chudoby a jeho působení bylo příliš fragmentované – každý oddíl zákona používal jiný prostředek k nápravě chudoby, a proto nevznikl žádný celkový a koordinovaný plán.⁸⁷

OEO byl Kongresem schválen v létě 1964, ale hned za začátku jej potkaly administrativní potíže, většinou vycházející z nejasností ohledně cílů úřadu. Ekonom Robert Theobald kritizoval vládu za „nedostatek průzkumu. Příliš mnoho věcí neznáme. Letíme naslepo“⁸⁸. I Shriver, jenž byl jmenován předsedou úřadu, později uznal, že Američané pořádně nechápali, o čem programy proti chudobě vlastně jsou.⁸⁹

4.1.1 Programy Zákona o ekonomické příležitosti

Program ze Zákona o ekonomické příležitosti, který vyvolal nejvíce kontroverze a v začátcích Války proti chudobě dominoval debatám, se nazýval Community Actions

⁸⁵ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 778.

⁸⁶ PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, str. 137.

⁸⁷ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 71.

⁸⁸ PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, str. 138.

⁸⁹ Tamtéž, str. 138.

Program. Jeho cílem bylo mobilizovat zdroje v komunitách a vytvořit nové lokální úřady, které by vymýšlely a prováděly opatření proti chudobě přizpůsobené speciálním potřebám každé komunity. Tyto úřady žádaly o finanční zdroje přes OEO a byly zákonem povinny poskytnout „maximální možnou spoluúčasť“ chudých na vytváření a realizování svých plánů.⁹⁰ Tímto nařízením se chudí a odsunutí lidé dostávali do vyšších, důležitějších pracovních pozic a boj o tuto moc se brzy přenesl do roviny rasové, kdy některé bílé komunity na jihu země protestovaly proti nově nabyté moci chudých - často Afroameričanů.⁹¹ Program vyvolával také kontroverzi v tehdejších médiích a v souvislosti s ním se hovořilo o několika případech zpronevěry. Prezident Johnson v reakci na vzniklé problémy schválil několik opatření předávajících více moci zpět do rukou OEO, čímž postupně došlo k narušení několika základních principů Programu komunitních akcí a jejich efektivity.⁹²

Job Corps byl program nabízející mladým lidem mezi 16 a 24 lety bezplatné vzdělávací a výcvikové programy. Počet zapsaných však nedosáhl vládních očekávání, naopak podíl účastníků, kteří program nedokončili, postupem času rostl. Důvodem bylo, že Pracovní sbory trénovaly většinu svých účastníků na pracovní místa v sektoru služeb, kde v tu dobu nebyly příliš velké mzdy ani pracovní příležitosti.⁹³ Program navíc pracoval s výrazným počtem lidí na samém okraji společnosti, kterým chybělo základní vzdělání a mentální schopnosti pro to, aby byli snadno zaměstnatelní. Téměř třetina účastníků programu neuměla přečíst jednoduchou větu, 60 % pocházelo z rozvrácených domovů, 40 % z rodin pobírajících dávky a polovina nezvládala čtení a aritmetiku nad úroveň páté třídy základní školy.⁹⁴

Další iniciativou se stal program Volunteers in Service to America, domácí obdoba programu Peace Corps, v němž dobrovolníci pomáhali chudým a zaostalým regionům v oblasti infrastruktury, vzdělání atp. Původní nápad pro tento program přišel od prezidenta Kennedyho, ale Kongres ho schválil až jako součást Zákona o ekonomické příležitosti v roce 1964.⁹⁵ Poslední významný program pod hlavičkou

⁹⁰ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 780.

⁹¹ LEVITAN, Sar A., The Community Action Program: A Strategy to Fight Poverty, in: Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 385, September 1969, str. 75.

⁹² MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 780.

⁹³ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 74.

⁹⁴ Tamtéž, str. 74.

⁹⁵ SUNDQUIST, James L., Co-Ordinating the War on Poverty, in: Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 385, September 1969, str. 45.

OEO se nazýval Head Start, který si získal přízeň široké veřejnosti a za první rok působení pojal víc než půl milionu dětí. Cílem Head Startu bylo dostat chudé předškolní děti na úroveň svých vrstevníků z movitějších rodin skrz speciální předškolní výuku. Učitelé takových tříd předváděli naprosto základní návyky dětem, které „často v životě neotevřely knihu, nedotkly se tužky, nikdy nejedly jablko, nepoužívaly přístroje a v některých případech ani nemluvily, protože nikdo nemluvil s nimi“⁹⁶.

Větší dopad na životy Američanů měly programy, které nebyly spravovány přes OEO, tedy např. programy Zákona o základním a sekundárním vzdělání, Zákona o sociálním zabezpečení a také Zákona o potravinových poukázkách ze srpna 1964, který poskytl jídlo 60 % chudých a 10 % celkové americké populace.⁹⁷

5. Efektivita zavedených programů

Do roka od vyhlášení války proti chudobě se vyskytla řada problémů. Několik měst, např. Philadelphie, New York, Cleveland, Los Angeles či San Francisco, mělo navrženo vlastní programy proti chudobě s financováním skrz tradiční politické a sociální zdroje, ale vytvoření OEO jim je překazilo.⁹⁸ Úřad jako takový byl příliš zaměřený na chudobu ve městech – přestože situace v Appalačském pohoří upozornila Ameriku na celý problém, kromě špatně financovaného programu půjček vesnicím se pro venkov udělalo naprosté minimum, i když na venkově žilo téměř 40 % obyvatelstva.⁹⁹

Celkově působení OEO bylo značně podfinancované. Úřad v prvním roce působení dostal od vlády necelou miliardu dolarů, průměr několika dalších let činil přibližně 1,7 miliardy dolarů.¹⁰⁰ Odborníci odhadovali, že v dlouhém období by účinné programy mohly stát až 30 miliard ročně.¹⁰¹ Pokud by všechny peníze z rozpočtu OEO šly přímo do rukou chudých jako příjem – a to většina nešla -, každý chudý člověk v Americe by inkasoval 50 až 70 dolarů ročně.¹⁰² Johnson plánoval každým rokem rozpočet pro Válku proti chudobě postupně navyšovat, ale nikoliv na úkor jiných

⁹⁶ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 76.

⁹⁷ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 779.

⁹⁸ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 73.

⁹⁹ PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, str. 146.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 147.

¹⁰¹ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 72.

¹⁰² PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, str. 147.

programů – podle prezidenta by stabilně expandující ekonomika přinášela větší federální zisky na podporu chudých, čímž by nebyly brány zisky střední třídě. Když se tato možnost ukázala jako neschůdná, podpora Války proti chudobě klesala.¹⁰³

Snaha programů byla necelistvá a často zmatená. Brzy se ukázalo, že ekonomický růst nedokáže z chudoby vymanit všechny obyvatele - těm sociálně nejslabším je třeba pomoci skrz systém sociálního zabezpečení. Vládní platby tedy byly nezbytné, ale tvůrci programů stále kladli mnohem větší důraz na poskytování příležitosti než přímých dávek, je zde tedy vidět jasný rozpor. Ekonom Robert Haveman poznamenal, že „v polovině šedesátých let nedošlo k žádnému nárůstu vládních transferů chudým, nebyla prezidentem navržena či Kongresem zrealizována žádná strategie na přerozdělení příjmů - žádný systém demografických grantů, příspěvků rodinám či negativní daně z příjmu.“¹⁰⁴ Finance z OEO navíc nechodily rovnoměrně všem chudým – z 600 nejchudších okresů jich 215 nemělo žádnou správu komunitního dění, do kterých se posílalo peněz nejvíc.¹⁰⁵

5.1 Chudoba

Stěžejním bodem Johnsonovy Velké společnosti byla pomoc těm Američanům, kteří se ocitli na okraji společnosti kvůli chudobě, a postupné vymýcení tohoto problému. Hodnocení úspěšnosti programů v tomto směru záleží na tom, z jakého hlediska na chudobu nahlížíme.

5.1.1 Absolutní chudoba

Z pohledu absolutní chudoby, tedy počtu lidí, jejichž roční příjem se nachází pod stanovenou hranicí, vypadají programy Války proti chudobě velmi úspěšně. Tabulka 6 ukazuje období, během kterého nástroje Velké společnosti působily nejvíce (koncem šedesátých a začátkem sedmdesátých let už bylo několik programů rušeno). Můžeme pozorovat výrazný úbytek absolutně chudých lidí, a to jak u příslušníků bílé části populace, u které byla chudoba rozšířená méně, tak u Afroameričanů, jichž v roce 1966 bylo chudých téměř 42 %, ¹⁰⁶ a o šest let později již jen 33,3 %. V letech 1969 až 1972 byla ve Spojených státech chudá méně než jedna desetina obyvatel bílé barvy pleti.

¹⁰³ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 72.

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 85.

¹⁰⁵ PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, str. 147.

¹⁰⁶ Pro roky 1960-1965 pro černochoy údaje chybí.

Celkově se během devíti let snížila absolutní chudoba o více než 7 procentních bodů, což představuje jeden z nejprudších poklesů v americké historii za tak krátké období.

Tabulka 6 – Chudí lidé v USA celkově a dle rasy v letech 1964-1970

Rok	Počet celkově chudých lidí (v tis.)	Procento populace (v %)	Počet chudých černochů (v tis.)	Procento černochů (v %)	Počet chudých bělochů (v tis.)	Procento bělochů (v %)
1964	36 055	19	-	-	24 957	14,9
1965	33 185	17,3	-	-	22 496	13,3
1966	28 510	14,7	8 867	41,8	19 290	11,3
1967	27 769	14,2	8 486	39,3	18 983	11
1968	25 389	12,8	7 616	34,7	17 395	10
1969	24 147	12,1	7 095	32,3	16 659	9,5
1970	25 420	12,6	7 548	33,5	17 484	9,9
1971	25 559	12,5	7 396	32,5	17 780	9,9
1972	24 460	11,9	7 710	33,3	16 203	9

Zdroj: Historical Poverty Tables – People, U.S. Bureau of the Census, Poverty Status, by Family Relationship, Race, and Hispanic Origin [online] [cit. 2014-04-29]. Dostupné na <https://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/historical/people.html>. Vlastní zpracování.

5.1.2 Relativní chudoba

Na rozdíl od absolutního měřítka se ukazatele relativní chudoby, tedy počtu domácností s příjmy pod 60 % mediánu příjmů, měnily ve sledovaném období jen minimálně. Roky 1964 a 1972 se liší o pouhé tři desetiny procentních bodů. V tabulce můžeme vyčíst, že relativní chudoba byla výrazně rozšířenější u domácností, které se neskládaly z bělochů – v takových domácnostech se objevovala přibližně v polovině případů. Klesl však celkový poměr domácností, které přežívaly na méně než tisíci dolarech ročně – v roce 1959 jich bylo 9,2 %, v roce 1964 6,6 % a v roce 1970 už pouze 3,2 %.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Current Population Reports, Series P-60, No. 80, Income in 1970 of Families and Persons in the United States, U. S. Bureau of the Census [online] [cit. 2014-05-05]. Dostupné na <http://www2.census.gov/prod2/popscan/p60-080.pdf>

Tabulka 7 – Americké domácnosti v relativní chudobě v letech 1964-1972¹⁰⁸

Rok	Počet domácností (v tis.)	Procento domácností v (%)	Počet bílých domácností (v tis.)	Procento bílých domácností (v %)	Počet ostatních domácností (v tis.)	Procento ostatních domácností (v %)
1964	18 084	30,1	14 712	27,5	3 332	52,1
1965	18 097	29,8	14 681	27,2	3 367	52,3
1966	18 381	29,8	14 795	27	3 348	51,2
1967	18 805	29,7	15 268	27,2	3 394	49,8
1968	17 676	29,4	15 438	26,9	3 406	49,2
1969	19 599	29,6	15 911	27,2	3 511	48,8
1970	20 246	29,9	16 666	27,8	3 517	47,8
1971	21 091	30,3	17 258	27,9	3 744	48,3
1972	21 640	30,4	17 632	28	4 007	48,8

Zdroj: Current Population Reports, Series P-60, No. 105, Money Income in 1975 of Families and Persons in the United States, U. S. Bureau of the Census [online] [cit. 2014-05-05]. Dostupné na <http://www2.census.gov/prod2/popscan/p60-105.pdf>. Vlastní zpracování a výpočty.

Z tabulek vyplývá, že během programů Velké společnosti klesala absolutní chudoba, relativní nikoliv. Je však obtížné určit, v jaké míře se na poklesu absolutních ukazatelů podílely programy Války proti chudobě a v jaké míře byly jen důsledkem ekonomického růstu. Ekonom Lowel Galloway ve svých výpočtech v roce 1967 odhadoval, že do roku 1980 se počet lidí v chudobě zásluhou konjunktury a plné zaměstnanosti sníží ještě více, než předpokládala Rada ekonomických poradců, Henry Aaron však ve své studii označil Gallowayovy prognózy za matematicky neopodstatněné – podle Aarona je příliš složité s přesností dokázat, jak velký vliv ekonomika a její růst na chudobu má.¹⁰⁹

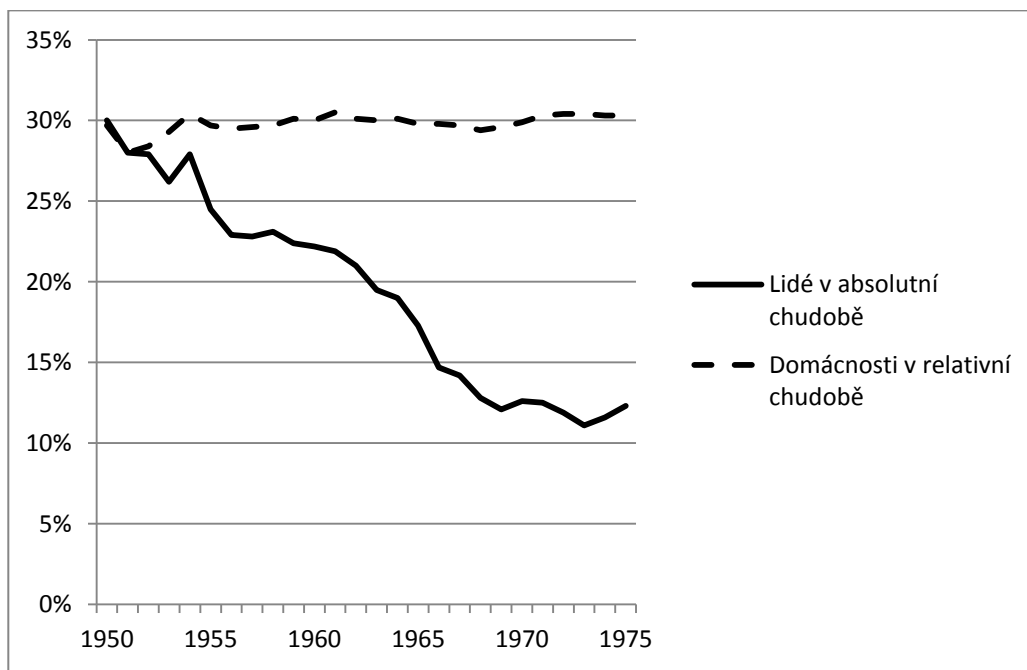
Pokud se na americkou společnost podíváme v grafu 1 v delším časovém horizontu než jen při programech Velké společnosti, tak si všimneme, že poměr absolutně chudých lidí ve společnosti klesal už od roku 1950, tedy dlouho před reformami Johna F. Kennedyho a Lyndona Johnsona. Mezi lety 1950-1968 klesl

¹⁰⁸ Výpočty relativní chudoby jsem provedl stejně jako u tabulky 5. Nerovnosti v součtech bílých a ostatních domácností a celkového počtu jsou způsobeny použitou metodou a zaokrouhlováním.

¹⁰⁹ AARON, Henry, The Foundations of the “War on Poverty” Reexamined, in: The American Economic Review, Vol. 57, No. 5, December 1967, str. 1240.

o přibližně 17 procentních bodů, z toho za Johnsonovy vlády cca o 5 procentních bodů, což je zhruba adekvátní část.¹¹⁰ Relativní chudoba se celých 25 let pohybovala okolo hranice 30 %, dá se tedy říci, že na ni programy Velké společnosti neměly žádný vliv.

Graf 1 – Procento populace v chudobě v USA letech 1950-1975¹¹¹



Zdroje: MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, str. 229. Historical Poverty Tables – People, U.S. Bureau of the Census, Poverty Status, by Family Relationship, Race, and Hispanic Origin [online] [cit. 2014-04-29]. Dostupné na <https://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/historical/people.html>. Current Population Reports, Series P-60, No. 105, Money Income in 1975 of Families and Persons in the United States, U. S. Bureau of the Census [online] [cit. 2014-05-05]. Dostupné na <http://www2.census.gov/prod2/popscan/p60-105.pdf>. Vlastní zpracování a výpočty.

Dalším aspektem, který je při hodnocení Války proti chudobě důležité zvážit, jsou vynaložené náklady. Vymýcení chudoby se ukázalo jako mnohem nákladnější, než si Lyndon Johnson v roce 1964 představoval. V roce 1961 Spojené státy utratily na 45 sociálních programech 9,9 miliardy dolarů, o osm let později to bylo 25,6 miliardy na 435 programech.¹¹² 1,5 miliardy dolarů vynaložených výhradně na Válku s chudobou v roce 1966 reprezentovalo 1,5 % celkového rozpočtu federální vlády.¹¹³

¹¹⁰ MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, str. 66.

¹¹¹ Údaje pro roky 1950-1958 nejsou oficiálně uváděny, Charles Murray učinil jejich odhad na základě zprávy Mollie Orshanské prezidentovi.

¹¹² ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 87.

¹¹³ Tamtéž, str. 87.

Narůst ve všech programech sociálního zabezpečení byl mezi lety 1965 a 1976 znatelný, v konstantních dolarech se jednalo o průměrné zvýšení o 7,2 % ročně, což znamenalo značný posun od 4,6 % ročně mezi lety 1950 a 1965¹¹⁴. V roce 1960 tyto výdaje činily 7,7 % HNP, v roce 1965 pak 10,5 % a v roce 1974 16%.¹¹⁵ Obzvláště rychle rostly programy, které nevyplácely hotovost. Program potravinových poukázek v roce 1965 vydal pouhých 36 milionů dolarů pro 633 tisíc obyvatel, o deset let později částka vzrostla na 4,3 miliardy pro 17,1 milionů příjemců. Celková suma vydaná na bezhotovostní pomoc vzrostla z 1,2 miliardy v roce 1965 na 26,6 miliardy v roce 1974.¹¹⁶

Demografickou skupinou, které reformy statisticky prospěly nejvíce, byli staří. Zatímco u osob mladších 65 let přestala absolutní chudoba klesat ještě před koncem šedesátých let a celková změna od roku 1960 nepřekročila 10 %, u Američanů starších 65 let chudoba klesala ještě v polovině let sedmdesátých a za patnáct let se snížila o téměř dvacet procentních bodů.¹¹⁷

Chudoba mezi Afroameričany také výrazně poklesla, ale porovnání se spoluobčany bílé pleti pro ně stále nevycházelo příznivě. V roce 1959 byla chudoba u černochů třikrát běžnější než u bělochů, v polovině sedmdesátých let tři a půl krát.¹¹⁸ Mladí Afroameričané měli velké problémy s hledáním práce i ve městech, kde se jejich nezaměstnanost pohybovala až okolo 30 %.¹¹⁹

Při hodnocení Války proti chudobě se obvykle hodnotí změna situace mezi chudými, často se tak zapomíná na to, jak programy ovlivnily většinu populace, která chudá nebyla. Pokud by veškeré zisky chudých vznikly jen na úkor zisků zbytku obyvatel, ve společnosti jako takové by k Paretovu zlepšení nedošlo. Programy přinesly pro nechudé několik výhod – zvýšení sociálních dávek se netýkalo exkluzivně jen chudých, zvětšené výdaje na vzdělání pomohly i dětem z movitějších rodin, zvýšilo se ekonomické zajištění všech obyvatel. Mezi nevýhody plynoucí z programů patřilo především snížení příjmů nechudých občanů v důsledku větší konkurence na trhu práce. Jak též upozorňuje Charles Murray, zvýšení veřejných výdajů pro nepracující chudé lidi, kteří se tak přiblíží životní úrovni svých pracujících spoluobčanů, těm bohatším

¹¹⁴ PATTERSON, James, *America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century*, str. 160.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 160.

¹¹⁶ Tamtéž, str. 160.

¹¹⁷ MURRAY, Charles, *Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980*, str. 69.

¹¹⁸ PATTERSON, James, *America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century*, str. 154.

¹¹⁹ Tamtéž, str. 154.

ubírá na uspokojení ze samostatného získání finanční nezávislosti, což může negativně ovlivnit jejich motivaci k práci. Ekonom Robert Haveman ve své studii při pokusu o kalkulaci všech výhod a nevýhod došel k závěru, že zvýšené výdaje v rámci Války proti chudobě neznamenal pro nechudé obyvatelstvo příliš významné ztráty a celkový blahobyt společnosti byl tedy navýšen. Pozitivní náhled na programy Velké společnosti má i studie Roberta Taggarta a Sara A. Levitana, podle které se za Johnsona výrazně zlepšila situace v podpoře příjmů, zdravotním systému či vzdělání. Problémy, jež Velká společnost podle kritiků měla, studie označuje za značně nadhodnocené a poukazuje na neexistenci alternativního řešení otázky chudoby, které by problémy nepřinášelo.

Obecně lze objektivně konstatovat, že nárůst výdajů na sociální zabezpečení efektivně snížil počet lidí pod hranicí chudoby. Experti, kteří se snaží identifikovat dopad zavedených programů, rozlišují mezi chudými před dávkami (tj. těmi, které zanechal v chudobě trh) a po dávkách (tj. těm, kteří zůstali chudí i přes sociální pojištění, veřejnou pomoc a bezhotovostní dávky). V roce 1965 pouze přímá finanční pomoc vymanila z chudoby 33 % domácností chudých před dávkami, do roku 1972 až 44 %.¹²⁰ Při započítání bezhotovostních dávek se toto číslo vyšplhá na více než 60 % domácností.¹²¹

5.2 Americká ekonomika a trh práce

Programy Velké společnosti cílily především chudobu, ale nemohly se vyhnout ovlivnění americké ekonomiky jako celku. Z tabulky 8 lze poznat, že koncem šedesátých a začátkem sedmdesátých let růst HDP začal kolísat a snižovat se, obzvláště je to patrné při přepočítání HDP na hlavu. Začala se také zvyšovat inflace a na přelomu desetiletí překročila hranici 5 %. O tom, jakou měrou byla ekonomika ovlivněna Johnsonovými programy, se odborníci přou dodnes – někteří tvrdí, že zpomalení růstu se dá vysvětlit zvýšením podílu důchodců na celkovém počtu obyvatel, tedy nárůstem osob závislých na pomoci vlády, někteří obviňují zvyšující se inflaci a výkyvy způsobené vietnamskou válkou, někteří pak příliš velké výdaje na programy sociálního zabezpečení, které podle nich byly v mnohých případech neúčinné.¹²²

¹²⁰ PATTERSON, James, *America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century*, str. 161.

¹²¹ Tamtéž, str. 161.

¹²² MURRAY, Charles, *Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980*, str. 69.

Tabulka 8 – Vývoj americké ekonomiky v letech 1964-1972

Rok	Růst reálného HDP (v %)	Růst reálného HDP na obyvatele (v %)	Inflace (v %)
1964	+ 5,8	+ 2,9	1,3
1965	+ 6,5	+ 4,3	1,6
1966	+ 6,6	+ 5,1	2,9
1967	+ 2,7	+ 5,3	3,1
1968	+ 4,9	+ 1,4	4,2
1969	+ 3,1	+ 3,8	5,5
1970	+ 0,2	+ 2,1	5,7
1971	+ 3,3	+ 2	4,4
1972	+ 5,2	+ 2	3,2

Zdroje: National Income And Product Account Tables, United States Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis [online] [cit. 2014-05-04] a Consumer Price Index History Table, United States Department of Labor, Bureau of Labor Statistics [online] [cit. 2014-05-04]. Dostupné na <http://www.bls.gov/cpi/cpid1403.pdf>, <http://www.bea.gov/iTable/iTable.cfm?ReqID=9&step=1#reqid=9&step=3&isuri=1&910=x&911=0&903=6&904=1958&905=1964&906=a>. Vlastní zpracování.

V počátcích působení OEO panovalo přesvědčení, že dostatek pracovních příležitostí chudobu – až na její nejvážnější případy - vymytí. Před rokem 1960 Ministerstvo práce chudým v oblasti pracovního výcviku a hledání pracovních míst pomáhalo jen minimálně. V letech 1960-1964 vydalo na programy zaměstnanosti půl miliardy dolarů, v letech Johnsonových programů (1965-1969) již 8,8 miliardy dolarů a v sedmdesátých letech včetně fiskálního roku 1980 pak 76,7 miliardy dolarů.¹²³ Od doby prvního zákona MDTA z roku 1962 do roku 1980 se alespoň jednoho z pracovních programů zúčastnilo úctyhodných 32,6 milionů lidí¹²⁴, ač někteří jen krátkodobě či výcvik nedokončili. Snaha věnovaná přípravě svých občanů na nejrůznější pracovní posty byla vskutku velkolepá – v letech 1965 až 1980 vydala federální vláda přibližně stejnou sumu na programy zaměstnanosti jako na vesmírný výzkum od roku 1958 do přistání na Měsíci.¹²⁵

¹²³ MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, str. 75, údaje jsou v konstantních dolarech roku 1980.

¹²⁴ Tamtéž, str. 76.

¹²⁵ Tamtéž, str. 76.

Údaje v tabulce 9, která ukazuje vývoj nezaměstnanosti ve Spojených státech v letech 1964 až 1972, tak mohou vypadat překvapivě. Celkový poměr nezaměstnaných klesl jen koncem šedesátých let, ale to ještě některé zaměstnanecké programy nefungovaly „na plný výkon“. Na začátku nové dekády se nezaměstnanost vrátila zpět na podobné hodnoty jako v roce 1964, a to i přes několikanásobně vyšší výdaje na podporu pracovních výcviků.

Zajímavý je pohled na nezaměstnanost mladých lidí mezi 16 a 19 lety. Mezi bělochy i ostatními rasami¹²⁶ se tato věková kategorie potýkala s nezaměstnaností v mnohem větším poměru než starší část obyvatelstva. Černoši vykazovali procentuálně větší počet nezaměstnaných než běloši, u mladých lidí však byl rozdíl ještě markantnější.

Tabulka 9 – Vývoj nezaměstnanosti dle rasy a pohlaví, 1964-1972 (v %)

Rok	Běloši		Ostatní rasy		Muži	Ženy	Celkem
	Celkem	16-19 let	Celkem	16-19 let			
1964	4,6	14,8	9,6	27,3	4,6	6,2	5,2
1965	4,1	13,4	8,1	26,5	4	5,5	4,5
1966	3,4	11,1	7,3	25,4	3,2	4,8	3,8
1967	3,4	11	7,4	26,3	3,1	5,2	3,8
1968	3,2	11	6,7	24,9	2,9	4,8	3,6
1969	3,1	10,7	6,4	24,1	2,8	4,7	3,5
1970	4,5	13,5	8,2	29	4,4	5,9	4,9
1971	5,4	15,1	9,9	31,6	5,3	6,9	5,9
1972	5,1	14,2	10	33,4	5	6,6	5,6

Zdroj: Economic Report of the President 2002, Appendix B: Statistical Tables Relating to Income, Employment, and Production, The Federal Reserve Archival System for Economic Research [online] [cit. 2014-05-05]
Dostupné na http://fraser.stlouisfed.org/docs/publications/ERP/1964/ERP1964_Chapter2.pdf. Vlastní zpracování.

Z tabulky je patrné, že u mladých lidí se nezaměstnanost začátkem sedmdesátých let ještě zvyšovala, přitom právě na ně se měly z velké části soustředit

¹²⁶ Údaje pouze pro obyvatelstvo černé pleti z této doby neexistují, ale Afroameričané tvořili z těchto „nebilých“ ras výraznou většinu.

výcvikové programy. Vláda se soustředila na přípravování pro pracovní pozice, nikoliv jejich vytváření – o to se měl postarat ekonomický růst. Když tento předpoklad začal selhávat, nezaměstnanost přestala klesat.

5.3 Dozvuky Války proti chudobě

Americké vládě netrvalo dlouho zjistit, že chudoba a její příčiny představují mnohem komplexnější problém, než se zdálo při vyhlášení Války proti chudobě v roce 1964. V té době ještě Spojené státy na sociální programy utrácely relativně málo peněz – podle některých byla Amerika z vyspělých demokratických zemí „nejméně ochotná rozvinout svůj systém sociálního zabezpečení tak, aby odpovídal státnímu bohatství“¹²⁷. Programy Velké společnosti tento stav výrazně změnily.

V průběhu Války proti chudobě vyvstalo v americké společnosti několik záležitostí, které průběh boje ovlivnily, většinou negativně. Obyvatelstvo si hned ze začátku programů propojily boj s chudobou a boj za občanská práva, poněvadž strádání a příjmy pod stanovenými hranicemi byly u černé části populace výrazně běžnější než u bílé. V myslích mnoha se tedy pomoc chudým rovnala pomoci menšinám. Boj za občanská práva vrcholil v roce 1967, kdy došlo k více než stovce případů výtržností a lidových bouří s rasovým motivem. Tyto protesty v důsledku znamenaly obrat veřejného mínění – velká část bílých Američanů střední třídy si začala myslet, že výdaje na chudobu „odměňují“ černochoy za výtržnosti a měly by být nahrazeny programy, které vrátí do ulic pořádek. Po roce 1966 upadala i podpora Kongresu. Přestože i někteří členové demokratické strany se postavili proti Johnsonovým programům, pokus o zrušení poskytování výdajů na boj s chudobou pro rok 1967 nakonec při hlasování neuspěl. Bylo však zavedeno několik nových restriktivních podmínek, např. zákaz poskytování jakýchkoli dávek všem, kdo budou usvědčeni z účasti na výtržnostech.¹²⁸

Jednou z největších překážek pro úspěšné fungování programů Války proti chudobě byla válka jiná – ve Vietnamu. Ke konci šedesátých let se na konflikt v Asii vydávalo mnohonásobně větší množství peněz než na domácí boj s chudobou. OEO právě tento fakt uváděl jako hlavní důvod mnohých neúspěchů, podle jeho údajů mezi lety 1965 a 1972 Spojené státy vydaly na vietnamskou válku více než 128 miliard

¹²⁷ PATTERSON, James, *America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century*, str. 161.

¹²⁸ ANDREW, John A. *Lyndon Johnson and the Great Society*, str. 81.

dolarů, zatímco na programy Války s chudobou 15 miliard.¹²⁹ I Lyndon Johnson dle svých vlastních slov považoval situaci za neřešitelnou. „Pokud bych opustil Velkou společnost, kterou jsem miloval, kvůli válce na druhé straně světa, přišel bych doma o všechno. Všechny své programy. Všechny své naděje nakrmit hladové a poskytnout přístřeší lidem bez domova. (...) Ale pokud bych nechal válku být a dovolil komunistům obsadit jižní Vietnam, byl bych považován za zbabělce, moje země za usmiřovatele a nemohli bychom dosáhnout ničeho pro nikoho nikde na světě.“¹³⁰ Johnson stále chtěl prosadit svou vizi Ameriky bez chudoby, s dostupným vzděláním a lékařskou péčí pro všechny menšiny, ale uvědomoval si, že pokud by nezasáhl ve Vietnamu, důsledky pro Spojené státy by byly ještě závažnější.

S přibývajícím časem se podpora Války proti chudobě mezi občany Spojených států vytrácela. V prezidentských volbách roku 1968 se Lyndon Johnson utkal s Richardem Nixonem, který v kampani na programy svého protivníka a jejich neúspěchy útočil. Po vítězství Nixon několik programů ekonomicky podpořil, politicky však Válku proti chudobě postupně rozložil. V roce 1973 rozpustil OEO a navrátil kontrolu nad programy tradičním byrokratickým aparátům, federální vláda postupně převedla větší pravomoc ve správě příspěvků sociálního zabezpečení do rukou jednotlivých států. V osmdesátých letech, kdy již ekonomická situace Spojených států nebyla tolik příznivá, se vůči programům let šedesátých vzedmula republikány řízená vlna nevole. Obviňovat dřívější kroky přinášelo větší politický zisk, než snažit se prosadit program nový. Ronald Reagan ve své závěrečné Zprávě o stavu Unie z roku 1988 prohlásil, že „v americké Válce proti chudobě zvítězila chudoba“¹³¹. Přesto několik iniciativ zavedených Johnsonovou vládou funguje dodnes a programy jako Medicare, Medicaid či Head Start zůstávají populární, leč ve výrazně proměněné podobě.

Otázkou zůstává, jak úspěšně Válka proti chudobě, potažmo celá Velká společnost, splnila své cíle; jak pomohla chudým a jinak znevýhodněným občanům k lepší úrovni života. Konzervativní kritikové Johnsonových programů, základem jejichž argumentace je kniha Příliš mnoho dobra od Charlese Murrayho, tvrdí, že většina snah tehdejší vlády byla nepodložená, špatně spravovaná a nekoordinovaná,

¹²⁹ ANDREW, John A. Lyndon Johnson and the Great Society, str. 83.

¹³⁰ KEARNS, Doris, Lyndon Johnson and the American dream, str. 263.

¹³¹ MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy, str. 782.

příliš velké utrácení potlačilo schopnost trhu se s problémem vypořádat a podporovalo lenost, závislost na jiných osobách či vládě a zločinnost. Programy zaměstnanosti, jak uvádějí ve svých studiích také Nathan Glazer či Michael March, svůj účel prokazatelně nesplnily a náklady na programy nebyly dostatečně vyváženy zapojením chudých obyvatel do pracovního procesu. Obhájci Velké společnosti pak argumentují, že programy prokazatelně snížily míru chudoby a vstup na pracovní trh byl generaci poválečného baby boomu umožněn v maximální možné míře.

Závěr

Programy Velké společnosti vyvolávají ve Spojených státech amerických rozdílné ohlasy dodnes. Toto téma tak je i nadále velmi významné a při absenci jednoznačné shody zůstává vděčným objektem pro tvorbu rozsáhlejších prací a studií. Hodnocení programů Lyndona Johnsona slouží nejen jako pohled na jeden z největších reformních pokusů v Americe ve 20. století, ale též jako možnost sledování vlivu nástrojů sociální politiky na chudobu, trh práce i celkovou životní úroveň v zemi.

Předmětem sporů jsou i důvody vyhlášení Války proti chudobě. Někteří tvrdí, že hlavním motivem bylo získání hlasů černé komunity pro prezidentské volby, ale především z pamětí Doris Kearnsové vyplývá, že Johnson své programy prosazoval z hlubokého vnitřního přesvědčení o vlastní morální povinnosti postarat se o slabší jedince ve společnosti. Pokud se mu to nedařilo, bral to jako osobní porážku. Jeho vzorem byl Franklin Delano Roosevelt a Johnson se mu snažil svým sociálním programem alespoň přiblížit.

V práci se snažím analyzovat Velkou společnost, její pokusy o zlepšení situace národnostních menšin v oblasti občanských práv, reformu příspěvků na zdravotnictví, programy na podporu zaměstnanosti a zavedení mladých lidí do pracovního procesu. Hlavním bodem mé práce je pak analýza programů Války proti chudobě a jejich efektivita.

Obecně z práce vyplývá, že Johnsonovy plány část svých cílů splnily, ale většina jich netrvala dostatečně dlouho, nebyla dotažena do konce a díky tomu byl jejich dlouhodobý efekt oslaben. Navíc nelze uspokojivě prokázat, jakou měrou se na snížení chudoby podílel ekonomický růst a jakou měrou právě vládní snaha. Také souvislost těchto dvou faktorů není zřejmá, podle mnohých totiž zvýšené výdaje na sociální pomoc spíše přibrzdily příznivý ekonomický vývoj, kterým Amerika v šedesátých letech procházela. Má hypotéza z úvodu, která o účincích zavedených opatření pochybuje, se potvrdila jen částečně. Faktem zůstává, že i přes mírné navrácení v sedmdesátých letech k trendům před reformami se podíl lidí v absolutní chudobě ve Spojených státech už nikdy nevyšplhal tak vysoko, jako tomu bylo za vlády Dwighta Eisenhowera, Johna F. Kennedyho a v začátcích Lyndona Johnsona. Směrodatnost ukazatelů absolutní chudoby však z mnohých důvodů, mezi něž patří nezapočítávání nepeněžní pomoci, stále používání výživových hodnot z šedesátých let či kalkulování s příjmem před

zdaněním, může být klamavá, a po vypočítání ukazatelů chudoby relativní, která bývá v ostatních zemích OECD kromě Spojených států používanější, jsem zjistil, že v tomto ohledu nedošlo k pokroku téměř žádnému.

Další otázkou, kterou jsem si v úvodu položil, bylo, zda snížení absolutní chudoby mělo pozitivní vliv na celou společnost, tedy zda veškerý pokrok nebyl jen na úkor bohatších. Vzhledem k tomu, že programy nebyly financovány skrz zvýšení daní (naopak byla daňová sazba v roce 1964 snížena pro podpoření ekonomiky), tak i přes několik nevýhod pro nechudé obyvatelstvo, např. větší konkurence na pracovním trhu či ztráta uspokojení z vlastního vymanění se z chudoby, součet výhod pro celou společnost převážil tato negativa, takže programy v tomto směru lze označit za úspěšné.

I samotné programy Války proti chudobě měly několik nevýhod. Mezi ty největší řadím nepřiměřenou snahu o prosazení výcvikových pracovních programů, na které byl kladen oproti vytváření nových pracovních míst až příliš velký důraz. Vláda financovala některé tréninkové iniciativy i přes nízký zájem občanů a průzkumy, podle nichž se lidé zapojující se do pracovního procesu naučí několikanásobně rychleji v praxi než v programech tohoto typu. Dalším problémem Války proti chudobě bylo přílišné zaměření na menšiny, především Afroameričany. Přestože u obyvatel černé pleti byla chudoba relativně rozšířenější, ze všech chudých ve Spojených státech stále tvořili více než dvě třetiny běloši. A navzdory snaze o vyrovnaní rozdílů mezi rasami byla i v sedmdesátých letech chudoba výrazně rozšířenější v černých komunitách. Nedostatečné a nejasné oddělení rasových problémů od programů proti chudobě navíc vyústilo až ve společenskou nevoli vůči Johnsonovým plánům a podpora boje proti nízkým příjmům klesala.

Neoddiskutovatelným důvodem pro postupné vyprchání odhodlání společnosti ve Válce proti chudobě byl vietnamský konflikt. V době, kdy na boj se strádáním amerických domácností bylo potřeba vynaložit další finanční prostředky, aby byl celkový efekt žádoucí a celoplošný, se Spojené státy rozhodly pomoci jižnímu Vietnamu ve válce proti komunistickému severu. Zámořská válka se oproti té domácí stala prioritou a boj s chudobou od vlády neobdržel dostatek financí na realizaci všech svých cílů.

Hlavním úspěchem programů Great Society je výrazné snížení počtu obyvatel pod hranicí chudoby. Nelze říci, že by reformy pouze posunuly určitou část chudé

populace těsně nad tuto hranici, aby došlo pouze k optickému a statistickému zlepšení - ve sledovaném období totiž výrazně klesl i počet Američanů s příjmy pod 125 % stanovené hranice chudoby. I lidé s minimálními příjmy, které nestačily na uspokojení základních životních potřeb, se na začátku sedmdesátých let v americké společnosti nacházely v mnohem menší míře než o deset let dříve. Mezi pozitiva Velké společnosti také lze jednoznačně zařadit zlepšenou situaci starších obyvatel, mezi nimiž došlo k největšímu poklesu chudoby ze všech věkových skupin. Zlepšil se i systém podpory zdravotnictví a programy Medicaid a především Medicare si získaly mezi širokou veřejností velkou oblibu. Za další plus mohu označit poučení se z nezdárů programů do budoucnosti – američtí politici poznali, že nelze dát každému příležitost a očekávat, že chudoba vymizí sama, ale lepší strategií je nabídnout práci těm zaměstnatelným a pro zbytek chudých lidí vylepšit systém sociálních dávek.

Programy Velké společnosti a Války proti chudobě zůstávají tématem s mnohými neznámými a velkým prostorem pro další bádání. S jistotou však lze říci, že původní vize Lyndona Johnsona o absolutním vymýcení chudoby ve Spojených státech zůstala nenaplněna.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

ANDREW, John A., Lyndon Johnson and the Great Society, Chicago: I.R. Dee, 1998. ISBN 15-666-3185-8.

GREENE, John R., America in the sixties: poverty in the United States. 1st ed. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 2010, ISBN 9780815651338.

HARRINGTON, Michael, The other America: poverty in the United States. 1st Touchstone ed., W.p: W.p, 1998. ISBN 06-848-2678-X.

JANSSON, Bruce S., The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future, Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing, 1997, ISBN 0-534-34141-1.

KEARNS, Doris, Lyndon Johnson and the American dream, New York, N.Y: New American Library, 1997. ISBN 978-045-1076-090.

MINK, Gwendolyn a O'CONNOR, Alice. Poverty in the United States: an encyclopedia of history, politics, and policy. Santa Barbara, Calif., 2004. ISBN 1-57607-597-4.

MURRAY, Charles, Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950-1980, 1998, Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-55-9.

PATTERSON, James, America's Struggle Against Poverty in the Twentieth Century, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2000. ISBN 06-740-0434-5.

TANNER, Michael. The End of Welfare: Fighting Poverty the Civil Society. Washington,D.C., Cato Institute, 1996. ISBN 1-882577-38-8.

VOLEK, Jindřich, „Velká společnost“ L. B. Johnsona, Praha, 1967.

Odborné články a dílčí studie

AARON, Henry, The Foundations of the “War on Poverty“ Reexamined, in: The American Economic Review, Vol. 57, No. 5, December 1967, str. 1229-1240.

BLAUG, Mark, The Myth of the Old Poor Law and the Making of the New, in: The Journal of Economic History, Vol. 23, No. 2, June 1963, str. 151-184.

BRAUER, Carl M., Kennedy, Johnson, and the War on Poverty, in: The Journal of American History, Vol. 69, No. 1, June 1982, str. 98-119.

ELLER, Ronald D., The War on Poverty in Appalachia, Institute for Rural Journalism and Community Issues, University of Kentucky [online] [cit. 2014-04-30]. Dostupné z <http://www.uky.edu/CommInfoStudies/IRJCI/EllerPovertyWarAppalachiaOhioU.pdf>.

GLAZER, Nathan, The „Creative Disorder“ of Antipoverty, in: Poverty and Social Welfare in the United States, New York, 1972, str. 102-109.

HAVEMAN, Robert H., The War on Poverty and the Poor and Nonpoor, in: Political Science Quarterly, Vol. 102, No. 1, Spring 1987, str. 65-78.

HUMPHREY, Hubert H., The War on Poverty, in: Law and Contemporary Problems, Vol. 31, No. 1, Winter 1966, str. 6-17.

JORGENSEN, Dale W., Did We Lose the War on Poverty?, in: The Journal of Economic Perspectives, Vol. 12, No. 1, Winter 1998, str. 79-96.

LEVITAN, Sar A., The Community Action Program: A Strategy to Fight Poverty, in: Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 385, September 1969, str. 63-75.

MARCH, Michael S., Coordination of the War on Poverty, in: Law and Contemporary Problems, Vol. 31, No. 1, Winter, 1966, str. 114-141.

SUNDQUIST, James L., Co-Ordinating the War on Poverty, in: Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 385, September 1969, str. 41-49.

TAGGART, Robert a LEVITAN, Sar A., The Great Society Did Succeed, in: Political Science Quarterly, Vol. 91, No. 4, Winter 1976-1977, str. 601-618.

Periodika

CHASE, Edward, The Nation's Welfare Dilemma, in: Commonweal 75, 17. listopadu 1961, str. 11.

Internetové zdroje

Civilian Unemployment Rate, Federal Reserve Bank of St. Louis [online] [cit. 2014-04-16]. Dostupné na <http://research.stlouisfed.org/fred2/series/UNRATE>.

Consumer Price Index History Table, United States Department of Labor, Bureau of Labor Statistics [online] [cit. 2014-05-04]. Dostupné na <http://www.bls.gov/cpi/cpid1403.pdf>.

Current Population Reports, U. S. Bureau of the Census, Series P-60, No. 80, Income in 1970 of Families and Persons in the United States [online] [cit. 2014-04-29]. Dostupné na <http://www2.census.gov/prod2/popscan/p60-080.pdf>.

Current Population Reports, U. S. Bureau of the Census, Series P-60, No. 105, Money Income in 1975 of Families and Persons in the United States [online] [cit. 2014-05-05]. Dostupné na <http://www2.census.gov/prod2/popscan/p60-105.pdf>.

Current Population Reports, U. S. Bureau of the Census, Series P-60, No. 133, Characteristics of the Population Below the Poverty Level: 1980 [online] [cit. 2014-04-22]. Dostupné na <http://www2.census.gov/prod2/popscan/p60-133.pdf>.

Economic Report of the President 1964, Chapter 2, The Problem of Poverty in America, The Federal Reserve Archival System for Economic Research [online] [cit. 2014-05-05] Dostupné na http://fraser.stlouisfed.org/docs/publications/ERP/1964/ERP1964_Chapter2.pdf.

Economic Report of the President 2002, Appendix B: Statistical Tables Relating to Income, Employment, and Production, The Federal Reserve Archival System for Economic Research [online] [cit. 2014-05-05] Dostupné na http://fraser.stlouisfed.org/docs/publications/ERP/1964/ERP1964_Chapter2.pdf.

Employment status of the civilian noninstitutional population, 1940s to date, [online] [cit. 2014-04-28]. Dostupné na <http://www.bls.gov/cps/cpsaat01.pdf>.

Historical Poverty Tables – People, U.S. Bureau of the Census, Poverty Status, by Family Relationship, Race, and Hispanic Origin [online] [cit. 2014-04-29]. Dostupné na <https://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/historical/people.html>.

How the Census Bureau Measures Poverty, U.S. Census Bureau [online] [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/about/overview/measure.html>.

National Income And Product Account Tables, United States Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis [online] [cit. 2014-04-16]. Dostupné na <http://www.bea.gov/iTable/iTable.cfm?ReqID=9&step=1#reqid=9&step=3&isuri=1&910=x&911=0&903=6&904=1958&905=1964&906=a>.

Poverty Thresholds 1962 , U.S. Bureau of the Census, Income Thresholds at the Poverty Level in 1962 by Sex of Head, Size of Family, and Number of Related Children Under 18 Years Old, by Farm-Nonfarm Residence. [online] [cit. 2014-04-22]. Dostupné na <https://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/threshld/thresh62.html>.